

ΟΡΘΟΣ

ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β.

ΑΡΙΘΜΟΣ 1

ΕΚΔΟΤΕΣ
Γ. ΤΣΟΥΚΑΝΤΑΣ
Β. ΝΟΔΑΡΟΣ

ΟΡΘΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟ-
ΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΤΗΣ
ΥΛΗΣ
ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ : Ὁδὸς Δημοσθένους 15

ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ	{ Ἐτησίᾳ Δραχ. 30 Ἐξάμηνι » 15 }	Τὸ φύλλο δραχ. 3
Γιὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ Κύπρον	{ Ἐτησίᾳ Γρ. Δ. 40 }	» » Γρ. Δ. 4
Γιὰ τὴν Ἀμερικὴν	Ἐτησίᾳ δολλᾶρ. 5	
Γιὰ τὴν Γαλλίαν	Ἐτησίᾳ φράγκα 20	

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ: Ἀττικὰ τραγοῦδια
ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ: Βραδυνὲς ὥρες κ.λ.
ΑΙΜΙΛΙΑ ΣΤ. ΔΑΦΝΗ: Χελιδονίσματα
ΑΝ. ΔΡΙΒΑΣ: Στὸ γαλανὸ τῆς Ἀττικ. ἡμέρας
ΕΥΓ. ΒΕΡΟΝ: Αἰσθ. μαθήματα γιὰ τοὺς νέους
Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Φθινόπωρον
ΝΙΚΟΣ ΛΑΓΔΗΣ: Ἐλεγεῖο σὲ παλιὸ σωμαθιτῆ
Σ. Σ. Στὸν ἀνοιχτὸν ὀρίζοντα
ΑΝΡΥ ΝΤΕ ΡΕΝΙΕ: Δυπλοελεγεῖο
ΔΛΒΕΡΤ ΣΑΜΕΝ. Πύργος
Φ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Ὁμιλίαι ἐνὸς ἐλευθέρου
ΓΙΑΝ. ΚΑΨΑΜΠΕΛΗΣ. Ἐνα σημεῖωμα
ΑΝΑΣΤ. ΔΡΙΒΑΣ. Οἱ Ἀπουάνοι
ΝΕΣΤΩΡ. Μέτρα καὶ σταθμὰ
Ἀπὸ τὰ περιοδικὰ καὶ τῆς Ἐφημερίδας
Ἐξῆς κίνησι. Νέα Βιβλία.

ΑΤΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΟΡΘΟΣ

Μέσα στὸν Ὁρθρον τὸ βαθὺ
κράζει τὸ ὄρνιθι καὶ σκορπᾶνε
ἐδῶ κι ἐκεῖ
τὰ βάρβαρα φαντάσματα
καὶ πᾶνε, πᾶνε. . .

Τὸ φῶς νοθρὸ, τὸ φῶς γλυκὸ,
πέφτει σὰ μιὰν ἐπιθυμία,
σὰ χάδι ἄργον
ἀπάνω ἀπ' τὴ μαρμάρην
τὴν πολιτεία.

Ἀνοιχτε μάτια ! Κι Ὑμητοί,
Πεντέλες, Πάρνηθες τριγύρου,
ἀπ' τὸν πλατὺ
τὸν πέπλο ἐλευθερώνονται
τοῦ νύχτιου ὀνείρου.

Ἀνοιχτ' αὐτιά ! Κι ἀρχαῖοι ἀῦλοι
ἀπὸ τοὺς νέους βοσκούς μας πέρα
μελωδικοὶ
ταιριάζονται καὶ χύνονται
στὴν ἀτμοσφαῖρα.

Μέσα στὸν Ὁρθρον τὸ βαθὺ
κράζει τὸ ὄρνιθι καὶ σκορπᾶνε
ἐδῶ κι ἐκεῖ
τὰ βάρβαρα φαντάσματα
καὶ πᾶνε, πᾶνε. . .

ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ
ΓΛΑΥΚΟ ΑΛΙΘΕΡΣΗ

Ἄλιθέρση, ποῦ ἔχεις ψυχὴ τὸ κῦμα
τὸ ἀνήσυχο, τὸ κυπριωτικό,
συχνὰ λογιάζοντάς σε λέω: τί κριμα
σύντροφο νὰ μὴ σ' ἔχω τώρα ἐδῶ.
Σε περιπάτους γόνιμους ν' ἀκούω
τῆ φωνή σου τὴν ἐνθουσιαστική,
νὰ ξανανιώνω ξάφνου καὶ νὰ κρούω
στὴ λύρα μου καινούργια μὰ στροφή.
Γιατί τὰ ἰδανικά γιὰ μᾶς ἐκεῖνα
τὰ αἰώνια, δὲ στερεῖν ποτέ,
ἐνόσω ὑπάρχει γύρω μας ἡ Ἀθήνα
πηγὴ κάθε ὁμορφιάς, φίλε μου ἀγνέ!
Κι ὅσο κι ἂν ἔχουν πάντα κάποιαν ἔννοια
τὰ σύμβολα γιὰ μᾶς τὰ ξενικά,
τῆς Ἀττικῆς ἢ Ὀλύμπια, ἢ μαομαρένια
ἢ ἔκφραση, εἶν' ἡ μόνη μας Θεά.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Ἦρθε καὶ πάλι ὁ ποθητὸς Σεπτέμβριος,
τῆς ἀλλαγῆς ὁ σαλπυγική. Ἡ Ἀθήνα
ντύνεται μὲ στολὴ φθινοποριάτικη
καὶ ὀλόγυρα μοσκοβολᾷ ἢ ρετσίνα.
Εἶν' ὁ καιρὸς ποῦ ἀπ' τὰ μικρὰ ταξίδια των
γυρίζουν οἱ ἀναμνήσεις μας σὰ φίλοι
καὶ βγαίνουμε νὰ τίς συναπαντήσουμε
μὲ μιὰ πικρία παράξενη στὰ χεῖλη.
Εἶν' ὁ καιρὸς ὅπου ἡ ψυχὴ μας γίνεται
εὐαίσθητη σὰν ἓνα κοριτσάκι.
εἶν' ὁ καιρὸς ποῦ μᾶς φυσάει στὸ μέτωπο
τῆς νοσταλγίας τὸ δροσερὸ ἀγεράκι.
Εἶν' ὁ καιρὸς ποῦ ἐπιθυμοῦμε ἀδύνατες
ἐπιστροφές, ποῦ μόλις κρυφολέμε,
εἶν' ὁ καιρὸς ποῦ, σὰ βρεθοῦμε μόνοι μας,
κάτι συλλογιζόμαστε καὶ κλαῖμε.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

ΒΡΑΔΥΝΕΣ ΩΡΕΣ

Τὸ φῶς πέφτει σὰν ἀπότομο κατέβασμα τοῦ φωτλιοῦ τῆς λάμπας.
Τὸ δωμάτιο σκοτεινιάζει.

Κοιτάζω ἔξω τὸν ἀέρα, τὸν οὐρανό. Θαμπὰ ὄλα, σταχτιά. Ἐνας
λεπτὸς, ἀραιὸς, διάφανος καπνὸς σκορπισμένος παντοῦ. Στὴν κορυ-
φὴ τοῦ ἀντικρουνοῦ βουνοῦ κοκκινίζει ἀδύνατα, ρόδινα ἓνας μισὸς κύ-
κλος, ἓνα κομμάτι φωτοστέφανου ποῦ δείχνει νὰ πλαισιώνει πρόσω-
πο κρυμμένο πίσω ἀπ' τὸ βουνό.

Τριγύρω, τὰ βουνά, οἱ κάμποι, τὰ δέντρα, τὰ σπίτια χάνουν τὰ
χρώματά τους. Παίρνουν ἓνα σκοτεινὸ, κοινὸ χρῶμα.

Ὁ σταχτῆς καπνὸς γίνεται πυκνότερος. Τὸ βουνὸ ὄλο ψηλώνει,
σκεπάζει σιγά-σιγά τὸ ρόδινο κομμάτι, ποῦ, ξεθωριασμένο, πότε τὸ
βλέπουν καὶ πότε τὸ χάνουν τὰ μάτια σὰν ἀδύνατο καὶ μακρυνὸν ὄρα-
ματισμό.

Γυρίζω μέσα, στὸ δωμάτιο. Στέκομαι ποραξενημένος. Τὸ βλέπω
ἀγνώριστο μέσ' στὴ βραδυνὴ σκοτεινιά του. Κι' αὐτὸ γεμάτο ἀπὸ
τὸ σταχτὴ διάφανο καπνὸ. Κοιτάζω γύρω-γύρω: θαρρεῖς πὼς τὸ
σκοτάδι κατεβαίνει ἀπὸ τὸ ταβάνι, ἀπὸ τίς γωνίες.

Ἡ ἀντικρυνὴ λεύκα ὑψώνεται ὀρθόκορμη. Ἐπειτ' ἀνοίγει ὅσο
ἀνεβαίνει καὶ κάνει μιὰ φύλλιγη γυναικεία ὀμπρέλα, μὲ πιὸ ζωηρὸ πρᾶ-
σινο ἀπὸ μέσα καὶ ἀδύνατο ἀπόξω, ἀσπροπράσινο, σὰν ξεθωριασμένο
ἀπὸ τὸν ἥλιο. Περιέργο! Γιατί κοιτάξα πάλι τὴ λεύκα; Τώρα τελευ-
ταῖα τὴν κοιτάζω πιὸ πολὺ, μὲ περισσότερο ἐνδιαφέρο, σὰ νὸ μοῦ
θυμίζει κάτι. Περιέργο! ...

Δυὸ βιαστικά, τρελὰ πουλιά, ποῦ κυνηγοῦνται, περνοῦν μὲ ὀρμὴ
καὶ κουνοῦν μὲ τὸν ἀέρα τοῦ φτερουγίσματός τους δυὸ φυλλαράκια
τῆς κορυφῆς τῆς λεύκας. Τὴν κοιτάζω ἐπίμονα, σὰν οἰωνοσκοπικὸ, και-
ρικὸ σημάδι. Ἀρχίζουν νὰ σαλεύουν καὶ νὰ κουνιοῦνται μὲ συνθη-
ματικὸ ψιθυρισμὸ κι ἄλλα φύλλα, σιγά-σιγά, τὸ ἓνα ὕστερ' ἀπὸ τᾶλλο
καὶ νὰ μεταδίνουν σ' ὄλη τὴν ἡρεμὴ φυλλωσιά μιὰν κίνηση διαδοχι-
κὴ, ὅπως μιὰ πέτρα ποῦ πέφτει σ' ἀσάλευτο νερὸ καὶ σκορπᾷ σ' ὀ-
λες τίς διευθύνσεις μικρὰ, κυκλικὰ κυματάκια. Οἱ βραδυνὲς πνοὲς
περνοῦν μὲ ζωηρότητα καὶ δροσιά.

Γυρίζω τὰ μάτια μέσα. Τὸ ράδιο τοῦ ρολοιοῦ τῆς ἐταξερούλας
μου ἀρχίζει νὰ ζωντανεύει μέσ' στὴ μαυρίλα ποῦ ἔχει κατέβει ἀπὸ τὸ
ταβάνι κυριαρχικότερη, νὰ ξεπετάγεται σὰ βρυκόλακας ἀπὸ τὸ μικρὸ
κομψὸ τάφο του. Ἐξωρίζω τοὺς δυὸ δεῖχτες πράσινους ἀνοιχτούς, σὰ
δυὸ λεπτὰ ἀφράτα κλωναράκια τῆς ἀντικρυνῆς λεύκας. Τὰ σημάδια

τῶν ὥρῶν μαντεύονται μόνο, σχεδιάζονται μόλις, ἀχνά, τρεμάμενα.

Εἶναι ἡ ὥρα τοῦ βραδυνοῦ περιπάτου μου. Παίρνω τὸ καπέλο μου καὶ βγαίνω ἀθόρυβα στὸ διάδρομο. Στέκομαι μιὰ στιγμή. Ἀκούω μιὰν ἡσυχία σκοτεινὴ, βραδυνή, γεμάτη ὑπόκωφους μακρυνούς κρότους καὶ φωνές. Λίγο πῶ κατὼ μιὰ ἀδύνατη, φωτεινὴ γραμμὴ στὸ πάτωμα, ποὺ τὴ ρίχνει τὸ ἀνεπαίσθητο ἀνοιγμα μιᾶς πόρτας. Μακρυσμένα, ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ σπιτιοῦ φτάνουν λίγοι ἤχοι πιάνου. Ἔρχονται ἀδύνατοι, σθησιμένοι μέσ' ἀπὸ τὶς πολλὲς πόρτες καὶ τοὺς τοίχους. Ἐνας ὄραματισμὸς περνᾷ ἀξάφνα ἀπὸ τὰ μάτια μου μὲ φλόγες χαρᾶς. Ὁρμῶ στὸς ἤχους. Ἀλλὰ θυμῆθηκα... Οἱ φλόγες σβήνουν. Βέβαια, θάβρισκα μόνο τὴν ἀδελφὴ μου. Ἀλήθεια, ὅταν ἔπαιζε πιάνο, ἐκείνη καθόταν πάντα δίπλα της. . .

Ἡ φωτεινὴ γραμμὴ στὸ πάτωμα ζωηρεύει, πλαταίνει. Ἀνοίγει μιὰ πόρτα. Φαίνεται ἓνα μικρό, ἡσυχο πρόσωπο μὲ μιὰν ἐλαφρὴν διάφανη ὠχρότητα, ποὺ ἀναδίνει ἀπὸ μακρὰ μιὰν ἀπόπνοια λεπτῆς καὶ ἀόριστης λύπης. Ἡ μητέρα μου εἶχε ἀκούσει τὰ θόρυβα βήματά μου στὸ μακροῦλό χαλί τοῦ διαδρόμου. Μὲ κοιτάζει μὲ μάτια πολὺ ἀνοιχτά, ἐξεταστικά, γεμάτα βασανιστικὲς ἀμφιβολίες. Γυρίζει ἔπειτα τὸ κεφάλι μέσα στὸ δωμάτιο καὶ χαμογελάει σὲ κάποιον. Γυρίζει σὲ μένα πάλι, μὲ βλέπει νὰ προχωρῶ καὶ μ' ἀναγγέλλει σ' ἐκείνον ποὺ χαμογέλασε.

Ἡ θεία εἶχε ἀνησυχήσει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ λιγότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐβλεπε τὸ ζήτημα πῶ ἀπλό, μοῦ ἔδινε δύναμη καὶ ἐγκαρτέρηση περισσότερο ἀπ' ὅση πίστευε πὼς μπορούσα νάχω, — θὰ εἶχε χίσει καὶ αὐτὴ κάποιες νύχτες ἐρωτικὰ παρθενικὰ δάκρυα. Καὶ στιγμὲς-στιγμὲς ἔπειθε τὴ μητέρα μου, τὴν ἠσύχαζε, τὴς ἔβγαζε ἀπὸ τὸ νοῦ ἐκείνον, τὸ γιὸ τῆς φιλενάδας της ποὺ εἶχε πεθάνει. Βέβαια ἐκεῖνος ἦταν ὅλη της ἡ συλλογὴ, ποὺ τῆς γεννοῦσε τὴν πῶ τρομαχτικὴ συνταύτιση. Ἡ θεία ὅμως δὲν ἔβλεπε τὶς ἱστορίες ὅμοιες. Ἀλήθεια καὶ ἐκεῖνος τὴν εἶχε ἀφήσει ἐκείνη, ἔπειτα εἶχε μετανοιώσει καὶ εἶχε πεθάνει μ' ἓνα πῆσμα ἀριστοκρατικό. Μὰ ἐκεῖνος εἶχε χλωμίνει σὰ λεμόνι. Δὲν ἔκανε τίποτα, εἶχε σταματήσει στὴ μέση τοῦ δρόμου του καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ φαινόταν ὅμοιοι, ἓνας ἄνθρωπος ποὺ τὸν γνώριζε ἐπειδὴ ἔμοιαζε ἐκείνης. Ἐγὼ μόνο ποὺ εἶχα χλωμίνει λίγο...

Ἐφτασα στὴν ἀνοιχτὴ πόρτα. Καλησπέρισα τὴ θεία. Μ' ἀνάγκασε νὰ μπῶ μέσα στὸ δωμάτιο. Μοῦ μίλησε ζωηρά, μὲ κούνησε λιγάκι, δικαιολόγησε τὴν ἀφηρημάδα μου, — τόσα διαβάσματα! Ἐπειτα μ'

ἔστειλε στὸ βραδυνό μου περίπατο, εὐχαριστημένη. Εἶχε καταφέρει νὰ τραβήξει στὰ χεῖλη μου δυὸ λεπτὲς κόκκινες γραμμὲς. Καὶ χαίροταν τὴ δημιουργικὴ χαρὰ τοῦ ζωγράφου.

Βγῆκα ἀφίνοντας γυρτὴ τὴν πόρτα τοῦ δωματίου. Ἡ γαλάζια καντήλα ἦταν ἀναμμένη. Ἀκολούθησα τὸ στενὸ μακροῦλό χαλί τοῦ διαδρόμου. Οἱ δυὸ πλατεῖες, παράλληλες γραμμὲς του στὰ πλάγια μοῦ φάνηκαν σὰ γραμμὲς τραίνου. Πλησίασα γιὰ ν' ἀνέβω μ' ἓνα σήκωμα τοῦ ποδιοῦ γεμάτο παιδικὴ χαρὰ. Στάθηκα. Ἦμουν πολὺ ζαλισμένος. Ἴσως νάπεφτα. Κι' ἀκολούθησα τὸ δρόμο, τὸ λευκὸ διάμεσο πανί.

Γλυκὲς ἀκτῖνες τεντονόνταν στὸ μᾶκρος τοῦ διαδρόμου. Ἐπαιρναν τὸ σχῆμα του. Μαῦροι μεγάλοι λεκέδες, στρογγυλοὶ, κρεμόνταν στὸς ψηλοὺς τοίχους σὰ μολυβένιες ἀναγλυφοπροσωπίες.

Ἡ μικρὴ ὑπηρετρία ἀπομακρυνόνταν δεξιὰ μέσ' στὸ δεξιὸ φῶς μ' ἓνα ψηλὸ σκαμνὶ στὸ χέρι. Γύρισε δυὸ τρεῖς φορὲς καὶ κοίταξε τὴν καντήλα. Ἦούχασε, βεβαιώθηκε. Ἐπειτα βιάστηκε. Πῶ κατὼ χώθηκε σὲ μιὰ πόρτα τρίβοντας στὶς γωνίες τὸ σκαμνί.

Ἐνας ὀρμητικὸς ἀέρας μὲ χτύπησε στὶς πλάκες. Γύρισα πίσω. Ἐβγαίνε καὶ ἐρχόταν ἀπὸ τὴ μισάνοιχτὴ πόρτα τοῦ δωματίου μου. Τινάχθηκαν τὰ νεῦρα μου θυμωμένα καὶ μ' ἔρριξαν μὲ ὀρμὴ στὴ μισανοιχτὴ πόρτα. Ἀπελπισία! . . . . Πόσες φορὲς τοὺς τῶχα πεῖ! Μπήκα στὸ δωμάτιο, μὲ μεγάλα, νευρικά χέρια, καὶ ἔκλεισα τὸ παράθυρο. Ἐνοιωσα τὸν ἀέρα κρύο, ἀλλοιώτικο ἀπ' ὅ,τι τὸν εἶχα ἀφήσει. Τὶ ἄνθρωποι! Τὶ ἄνθρωποι! Δὲν ἤθελαν νὰ μ' ἀφήσουν τὸν ἀέρα μου, αὐτὸν ποὺ εἶχα συνηθίσει, εἶχα περάσει μαζί του ἓνα ὀλόκληρο ἀπόγεμα. Ἐτρεξα στὸ παράθυρο νὰ τ' ἀνοίξω σὰ γιὰ νὰ φωνάξω κάποιον ἀγαπημένο. Ἀνόφελα! Ὁ ζεστός μου ἀέρας δὲ θὰ περίμενε ἔξω ἀπὸ τὰ τζάμια. Θὰ ἦταν μακρὰ, θὰ τὸν εἶχαν πάρει μαζί τους οἱ βραδυνοὶ ἀέρηδες. Ἄν ἦταν ἀπόξω θὰ τὸν ἐνοιωθα, θ' ἀνοιωθα τὴ ζέστα τῆς ἀνάσας μου ὅταν πλησίασα γιὰ νὰ κλείσω τὰ τζάμια. Ἀδιόρθωτοι τέλος πάντων αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι! Ἐκείνη ἡ μικρὴ θὰ τῶγε ἀνοίξει τὸ παράθυρο. Ἐκείνη, ποὺ βιαζόνταν.

Ἀλλὰ τὶ ἔφταιγε ἡ μικρὴ; Συνῆλθα. Δὲν ἔφταιγε οὔτε ἡ μητέρα μου ποὺ τὴν ἔστειλε. Κι' αὐτὴ γιὰ τὸ στήθος μου τάνοιγε, γιὰ τὰ πνευμόνια μου. Εἶχε καὶ αὐτὸ τὸ φόβο. Μιὰ ἀφορμὴ ἤθελε ὁ μαρτυρὸς γιὰ νὰ ριζωθεῖ. Ἀρροσιὰ λοιπόν, ἀέρα καθαρὸ, γερὸ στήθος.

Βγῆκα πάλι στὸ διάδρομο, οἱ μαῦροι κύκλοι σχεδιάζονταν ἐντο-

νότεροι στους τοίχους. Οί γλαυκές ακτίνες είχαν ξαπλωθεί σὰ γαλανές εταῖρες σὲ μακρὸ ντιβάνι στὸ χαλὶ τοῦ διαδρόμου. Ἡ ἀδύνατη φωτεινὴ γραμμὴ, ποὺ ἔβριχνε στὸ πάτωμα τὸ στενὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας, δὲν εἶχε υποχωρήσει, δὲν εἶχε ἀφομοιωθεῖ ἀπὸ τὸ δυνατότερο φῶς τῆς καντήλας. Ἡ γραμμὴ διαγραφόταν ἴσια σὰ χάρακας, σταθερὴ, δυνατότερη ἀπὸ πρὶν μ' ἓνα φῶς ἄσπρο, καθαρότερο ἀπὸ τῆς καντήλας. Στὸ δωμάτιο μέσα εἶχαν ἀνάψει φῶς.

Ἡ θεία κάτι ἔλεγε μὲ τὴ φωνὴ σχεδὸν ὑψωμένη, ρητορική. Κάποιοι ψιθύροι ἀμφιβολίας ἀκολουθοῦσαν τὴ φωνή της σὰ νὰ σερόνταν ἓνας ἀδύνατος ἐπίμονα καὶ σταϊκὰ στὰ πόδια κάποιου δυνατοῦ καὶ βιαστικοῦ. Ἡ μητέρα μου πάντα κάτι ψιθύριζε...

Ἡ θεία σάπασε μιὰ στιγμή. Ἐπειτα εἶπε ἀποφθεγματικά:

— Εἶναι χαρκτηῖρας! Μὴν τὸν φοβάσαι.

Ἡ καντήλα ἀνατρίχιασε καὶ τσιτσιρίσε τὸ λάδι της ἀπελπιστικά, σὰ νὰ ἠθέλε νὰ φωνάξει κάτι καὶ τῆς στάθηκε στὸ λάρυγγα. Γύρισα μὲ τρόμο καὶ κοίταξα στους τοίχους τίς κυκλικὲς μολυβένιες ἀναγλυφοπροσωπίες. Περίμενα μὲ ἀγωνία νὰ ξεκρεμαστοῦν ἀπὸ τὰ καρφιά τους καὶ νὰ πέσουν μὲ πάταγο χάμω, σὰν εἰκόνες στὴν Ἐκκλησιὰ ἀνατριχιασμένες ἀπὸ τὸ ἄκουσμα κάποιου Βέβηλου Λόγου. Μόνο χοροπήδησαν λίγο καὶ ξανακρεμάστηκαν στὰ καρφιά τους. Βιάστηκα μήπως ξανακουστῆ ὁ Βέβηλος Λόγος καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ πέσουν οἱ εἰκόνες.

Βγήκα ἔξω χωρὶς νὰ γυρίσω νὰ δῶ πίσω...

Ἄναβαν τὰ φῶτα ὠχρά, μέσ' τὸ λίγο ἄσπρο ποὺ κατέβαινε ἀκόμα ἀπὸ τὸν οὐρανό. Μπήκα σ' ἓνα μεγάλο δρόμο. Οἱ πλευρὲς του ἦταν στολισμένες ἀπὸ βιτρίνες ποικιλόχρωμες. Ἄλλοτε οἱ βιτρίνες αὐτὲς μ' ἐνδιέφεραν, πολλὲς φορὲς μὲ σταμάταγαν περισσότερο ἀπ' ὅσο θὰ ἠθελα. Ἐνὰ μικρὸ χεράκι, μαλακό, μὲ νύχια λεῖα σὰ γυαλί, μοῦ κράταγε τὸ χέρι ἐπίμονα. Ἐκεῖνη δὲν ἐξαντλοῦσε τόσο γρήγορα ὅσο ἐγὼ τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματα τῆς βιτρίνας.

Προχώρησα κοιτάζοντας μόνο μπρός. Ὅσῳ ἡ ἄκρη τοῦ ματιοῦ μου ἔπαιρνε μὲ ἀνεπιθύμητη θεληματικότητα μερικὰ γνώριμα πράγματα, ἀνακατεμένα σὲ μιὰν ἄτακτη σειρὰ, ποὺ μῆκανε νὰ νοιώθω ἓνα ρῖγος κάποιας χαρᾶς φευγαλέας, σὰν τὸ ἄτακτο καὶ γρήγορο πέρασμα τῶν γνώριμων χρωμάτων. Καὶ στὸ πάγκο πήγαιναν κι ἄλλοι δρόμοι. Πάντα ὅμως ἔπαιρνα αὐτόν, σὰ νὰ ἦταν ὁ δρόμος τοῦ πεπρωμένου...

Ἀπὸ μακρὰ, στὰ πρῶτα δέντρα, ἔνοιωσα μιὰν ἀνακούφιση στὸ στήθος, στὴν ἀναπνοή. Εἶχα βρεῖ τὸν ἀέρα μου. Αὐτὸς μοῦ ἦταν πιὸ ἀγαπημένος κι ἀπὸ τὸν ἀέρα τοῦ δωματίου μου. Σ' αὐτὸν ἔβρισκα δυὸ γνώριμες πνοές. Πάντα ἐκεῖνη ἔπρεπε νὰ μὲ συντροφεύει στὸν περίπατο τοῦ πάγκου.

Τὰ πουλιὰ μαζευόνταν, χαμήλωναν τὴ φωνή, σὰ νᾶλεγαν τὰ οἰκιακά τους γύρω στὸ βραδυνὸ τραπέζι. Οἱ σκιὲς ἄρχισαν νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ δέντρα. Ἐνα πεῦκο κουνήθηκε σὲ μιὰν ὀρμητικὴ βραδυνὴ πνοή. Μάδησαν κ' ἔπεσαν δυὸ-τρία ἀπὸ τὰ τρίχινα φύλλα του. Μοῦ φάνηκαν στὸ ἀργό τους πέσιμο σὰ μαλλιὰ γυναικεῖα, κοριτσιίστικα. Ἦταν πολὺ λεπτά. Ἐσκυφα καὶ τὰ μάζεψα μὲ στοργή...

Οἱ σκιὲς πυκνωνόνταν. Ἐφταναν ἀπὸ παντοῦ. Τὸ πάγκο εἶχε τὸ βραδυνό του κόσμο, σιωπηλό, ρομαντικό.

Ἐνα γέλιο εὐτυχίας ἀκούστηκε ἀπὸ πίσω μου. Γύρισα. Δυὸ ἴσκιοι, ὁ ἓνας πλάι στὸν ἄλλο, μὲ εἶχαν πλησιάσει, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἦταν ἀκόμα ἀρκετὰ πίσω. Ἐξακολούθησα τὸ δρόμο μου ἡσυχος, ἀθόρυβος. Ἴσως νὰ μὴ μὲ εἶχαν ξεχωρίσει μέσ' στις ἄλλες σκιές. Καλήτερα. Ἦθελα νὰ δῶ τὴν εὐτυχία ἀσύστολη!

Ἐκεῖνη ὄλο γέλαγε. Τὸ γέλιο της ἦταν τρεμουλιάρικο, σκέπαζε κάποια ἀνησυχία. Ἴσως καὶ νὰ τρώμαζε ἀνάμεσα στις σκοτεινὲς ἄγνωστες σκιές. Μιὰ πλατεῖα, φουσκαμένη φυλλωσιὰ σχεδίαζε στὸ χῶμα δυὸ πειλώριες φτεροῦγες μαύρου ζωτικῆς πουλιοῦ. Τρώμαξα κ' ἐγώ. Μὰ Ἴσως νὰ τῆς φαινόταν καὶ ἀστεῖες ἐκεῖνες οἱ σκιές. Ἄν εἶχε κανεὶς ὄρεξη μποροῦσε μὲ μερικὲς νὰ γελάσει. Ἐπαιρναν κάτι κωμικὲς στάσεις! Μοῦ φαίνόταν πὼς ἔβλεπα κάποιες ἀντικρουνὲς μου γεροντοκόρες...

Μ' ἔφτασαν. Δὲν ἔδειξαν πὼς μὲ εἶδαν. Προσπέρασαν. Δὲν ἔμοιαζαν καθόλου μὲ τοὺς ἴσκιους τους, τοὺς μακρουλοῦς, μὲ τοὺς μακρουλοῦς, ἀπελπιστικούς λαίμους. Τὰ πόδια ἐκεῖνου δὲν ἦταν μακρὰ, ἀδύνατα σὰν ξυλοπόδαρα, ὅπως τὰ τράβαγε ἡ σκιά. Ἦταν κ' οἱ δυὸ ὄραιοι. Πήγαιναν σχεδὸν βιαστικοί. Τὸ σκοτάδι, ἡ σιωπηλὴ συγκέντρωση τῶν σκιῶν τοὺς ἐπέτρεπε νὰ πιαστοῦν ἀπὸ τὸ χέρι. Ἦταν πολὺ κοντὰ ὁ ἓνας στὸν ἄλλο. Τὸ κενὸ ποὺ ἀφίναν ἴσως νὰ ἔβριχνε λεπτότερη γραμμὴ ἀπὸ κείνη ποὺ ἔγραφε στὸ διάδρομο τὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας. Μὰ δὲν ἀγγιζόνταν. Μιὰ ὄραία καὶ παρθενικὴ συστολή τοὺς κράταγε τὰ χέρια σὲ φιλογερὴν ἀκίνησια. Φαινόταν ἐρωτευμένοι λίγων ἡμερῶν.

Τοὺς ἀκολούθησα μ' εὐλάβεια. Γλυστρουῖσα ἀπὸ πίσω τους. Προσπαθοῦσα νὰ μὴ φανερωθῶ καὶ ἄφωνα μεταξὺ μας ἕνα κενὸ ὄσο ποὺ χώραγε ἡ σκιά μου. Κανόνιζα τὸ κεφάλι μου νὰ φτάνει στὶς φτέρες τους. Τὶ μακρὰ σκιά! Δὲ μπορούσα νὰ κοίσω σχεδὸν τίποτα. Μόνο ὅταν φτάναμε σὲ πρὸ μαῦρα σκοτάδια, σὲ σκοτάδια ποὺ δὲ φύτρωναν σκιές, πλησίαζα περισσότερο. Ἄκουγα τότε λίγα λόγια ἀσύνδετα, ἀκατανόητα σχεδόν. Πάντα ὅμως τρυφερὰ, λεπτά, λόγια ἀγάπης. Δὲν πρόφτανα νὰ καταλάβω. Πλησίαζαμε σὲ σκοτάδια μὲ τὸ χῶμα γόνιμο γιὰ σκιές. Σταμάταγα, τοὺς ἄφωνα νὰ προχωρήσουν. Ἡ σκιά τοῦ κεφαλιοῦ μου δὲν ἔπρεπε νὰ ξεπεράσει τὶς φτέρες τους. Ἔτσι ἔχανα σιγὰ-σιγὰ τὴ φωνή τους, ποὺ ἴσως νὰ εἶχ' ἀκούσει τοὺς λιγότερο γλυκοὺς τόνους τους....

Μπήκαμε σ' ἕνα μεγάλο σκοτάδι χωρὶς σκιές. Τοὺς πλησίασα περισσότερο. Μοῦ φάνηκε πὼς ἔλεγαν τὰ ἴδια ποῦ εἶχ' ἀκούσει καὶ τὶς ἄλλες φορές. Τῆς ἀγάπης τὰ λόγια πάντα εἶναι τὰ ἴδια. Μόνο ἐπειδὴ εἶναι ὥραϊα, μπορούμε καὶ τὰ ξανακούμε. Πλησίασα ἀκόμα περισσότερο. Ἐκείνη εἶχε ξεθαρρευτεῖ. Τὰ λόγια της ἦταν θερμά, μεθυσιτικά. Ἐκεῖνος μὲ κόπο κρατοῦσε κάποιο ξέσπασμα. Στὸ τέλος, κάτι εἶπε, ἡ φωνή του βράχνασε ἀπὸ εὐτυχία καὶ μὲ τρελλὸ κίνημα ἄπλωσε νὰ πιάσει τὸ χέρι της.

Ὁρμησα ἀπάνω τους χωοὶς νὰ καταλάβω. Ἄνοιξα καὶ τὸ στόμα σὰ γιὰ νὰ φωνάξω ἕνα μεγάλο «μή»! Κρατήθηκα. Εἶχα φανερωθεῖ ὅμως. Ἡ πρώτη ὀρμή μου μὲσπρωξε νὰ κάνω δυὸ τρία βήματα βαρειά, θορυβώδεια.

Χωρίστηκαν. Ἐκείνη ἔσκυψε τὸ κεφάλι καὶ τάχυνε τὸ βῆμα νερομιασμένη. Ἐκεῖνος κράτησε μιὰ στιγμή στὸ κενὸ τεντωμένο τὸ χέρι του, στὴ φλογερή του προσπάθεια. Ἐπειτα γύρισε πίσω καὶ μὲ κοίταξε μὲ θυμὸ κι ἀγανάκτηση. Ὅταν κατάλαβε πόσο κοντὰ τους εἶχα φτάσει, ἔσφιξε τὶς γροθιές του νευρικά κι ἀπειλητικά.

Ἐκείνη εἶχε προχωρήσει. Γύρισε κ' ἔτρεξε κοντὰ της.

Μὲ παρεξήγησε ὁ ἔρωτευμένος. Ἐγὼ γιὰ κείνον θὰ φώναζα τὸ μεγάλο «μή»! Αὐτὸ ἤθελα νὰ προφτάσω ἀπὸ τὸ πρῶτο ἄγγιγμα τῆς ἀρρώστειας τοῦ χαμοῦ. Ἐκεῖνος νόμιζε πὼς ζήτησα νὰ προστατέψω ἐκείνη. Τὸν εἶχα προσβάλει. Γελάστηκε ὁ τρελλὸς μιὰ γλυκιά πλάνη..... Βέβαια ἀπὸ καὶ εἶχαμ' ἀρχίσει κ' ἐμεῖς. Κ' εἶχαμε φτάσει σιγὰ-σιγὰ ὡς τὴν ἀπώλεια. Ἀλλά, ὄχι! ὄχι! Τί λέω, Θεέ μου! Ὁ γιὸς τῆς φιλενάδας τῆς μητέρας μου κ' ἡ δικιά του εἶχαν φτάσει ὡς τὴν

ἀπώλεια. Naί, ναί, ἀλήθεια σὰς λέω, ἐκεῖνος, ὄχι ἐμεῖς....

Σήκωσα τὰ μάτια καὶ τοὺς ζήτησα μέσ' στὸ σκοτάδι. Εἶχαν φτάσει στὸ φῶς. Βιαζόνταν, ἔτρεχαν. Τὰ μαγουλάκια της θὰ ἦταν ἀκόμα πρὸ κόκκινα ἀπὸ τὸ λαχάνισμα. Σὲ λίγο χάθηκαν.

Ἐξακολούθησα τὸ βραδυνοῦ μου περίπατο. Χαιρέτησα ὅλες τὶς γνώριμες σκιές καὶ βγήκα ἔξω στοὺς ἀνθρώπους. Στὸ πρῶτο κορίτσι ποὺ εἶδα, φοβήθηκα τὸν ἑαυτό μου. Μὲ κυρίεψε μιὰ ἀπέραντη ἀγάπη, μιὰ δυνατὴ νοσταλγία. Τὸ κοίταζ' ἀπὸ παντοῦ προσεχτικά. Μοῦ θύμιζε τόσα γνώριμα μέσ' στὰ τόσα ἄγνωστα. Τὸ πλησίασα περισσότερο. Τὸ ἄφησα ἔπειτα ἀνικανοποίητος κ' ἔτρεξα μὲ παραφορὰ ἀλλοῦ, στὶς πολλὲς δεσποινίδες, στὶς διάφορες, ἠθέλα νὰ βρῶ κι ἄλλες ὁμοιότητες, πολλὲς, νὰ δῶ ἐκείνη, νὰ τὴν δῶ κάπου!

Δὲν ἦταν κανεὶς πιά στὸ πάρκο. Λίγοι γέροι ἔφευγαν, ἀκολουθοῦσαν τὸν ἄλλο κόσμον ποὺ εἶχε φτάσει κιόλα στοὺς μεγάλους καὶ φωτισμένους δρόμους.

Ἔτρεξα νὰ δῶ μάτια κοριτσιίστικα, μεγάλα, γαλανά, νὰ μοιάζουν τὰ μάτια ἐκείνης. Ἐφτασα στοὺς μεγάλους δρόμους. Καμμιὰ γυναίκα, καμμιὰ δεσποινίδα. Ἡ ὥρα ἦταν περασμένη. Οἱ βιτροῖνες εἶχαν σκεπαστεῖ. Μερικοὶ ἄντρες χτύπαγαν βαρειά τὰ τακούνια τους στὰ ἔρημα πεζοδρόμια.

Ἔτρεξα ἀλλοῦ, σὲ δρόμους ἄλλους. Ἐρημιά. Λευκὰ πεζοδρόμια, γεμάτα ἀποτυπώματα ποδιῶν. Μοῦ φάνηκαν μερικά γυναικεῖα. Στάθηκα, ἔσκυψα. Naί, ἦταν πατήματα γόβας, στενά, κομψά. Μὰ τί νὰ τὰ κάνω τὰ πατήματα. ἠθέλα μάτια, μάτια γαλάζια, τὰ μάτια της!

Ἔτρεξα καὶ σ' ἄλλους δρόμους. Ἡ ἴδια λεῖα λευκότητα τῶν πεζοδρομίων. Ψυχή. Ἔτσι ἔφτασα στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μου ὀρμητικός, τρελλός. Σταμάτησα. Θυμήθηκα: Χαρακτήρας!... Βέβαια, βέβαια... Χαρακτήρας!...

Πάτησα τὸ ἠλεκτρικὸ κουμπὶ ἀπαλά, κανονικά.

Στοὺς τοίχους τοῦ διαδρόμου κρεμόνταν οἱ μολυβένιες ἀναγλυφοπροσωπίες. Δὲν εἶχαν πέσει ἀκόμα στὸ πάτωμα. Ἡ μητέρα μου μοῦ φάνηκε κάπως ἡσυχῆ, λιγότερο γλωμῆ. Ἡ θεῖα τῆς εἶχε ἀφήσει τὸ γιατρικό: Χαρακτήρας!... Ἐδειξα ἡσυχία. Μιὰ στιγμή νόμιζα πὼς θὰ ψιθύριζε, ὄσο μὲ κοίταζε μὲ τὰ ἐξεταστικά μάτια της: Χαρακτήρας!... Τὰ χεῖλη της ἦταν ἔτοιμα νὰ νοῖξουν. Σάλεσαν.

Κατέφυγα στὸ δωμάτιό μου σιγὰ, ἤρεμα. Ἐκλείσα τὴν πόρτα. Σταμάτησα στὸ πρῶτο βῆμα ἀπότομα. Τὰ μάτια μου κροφώθηκαν μὲ τρό-

μο στην ἀντικρουή γωνία. Δυὸ μάτια πράσινα ἀνοιχτά, γαλαζοπράσινα, μὲ κοίταζαν φλογερὰ ἀκίνητα. Τὸ ράδιο κυριαρχοῦσε στὸ ἀπόλυτο σκοτάδι τοῦ δωματίου, ἔλαμπε θριαμβευτικά. Οἱ ὄρες μαζευόνταν οἱ μισὲς ἀπὸ τῶνα μέρος κ' οἱ ἄλλες μισὲς ἀπὸ τᾶλλο κ' ἔκαναν δυὸ μάτια μεγάλα, λαμπερά, γαλαζοπράσινα μὲ φρύδια ὁμοιόχρωμα, φωτεινά, πὸν τὰ σχεδίαζαν οἱ δυὸ ἀνοιχτοὶ δείχτες. Τὰ μάτια της, τὰ γαλάζια της μάτια!...

"Ἐτρεξα μὲ τρελλή παραφορὰ στὴν ἑταζέρα. Ἄπλωσα τὰ χέρια στὰ φωτεινὰ σημάδια. Ἄκουσα νὰ κατρακυλοῦν, νὰ πέφτουν πολλὰ πράματα. Ἐπιασα τὸ ρολογάκι μὲς' στὸ σκοτάδι. Τῶφερα στὸ στόμα καὶ φίλησα μὲ λύσσα τὰ γαλαζοπράσινα μάτια! Ἐκκλίσσα ἔπειτα τὰ μάτια μου καὶ παραδόθηκα σ' ἓνα φιλὶ ἄπειρης, ἀτέλειωτης ἡδονῆς.

Χτύποι ρυθμικοὶ κάτω ἀπὸ τὰ φλογερὰ μάτια. Χτύποι καρδιάς! Χτύπαγε μιὰ καρδιά κάτω ἀπὸ τὰ μάτια. Ἡ καρδιά της, βέβαια... αὐτοὶ ἦταν οἱ χτύποι της, αὐτοὶ!... Τὴν εἶχα ἴδῃ ἐκείνη, τὰ μάτια της, τὴν καρδιά της, ὁλόκληρη, ὁλόκληρη!

"Ἐσφιξα τὸ ρολογάκι δυνατὰ στὰ χέρια. Τῶφερα στὸ στήθος, τὰγκάλιασα μὲ παραφροσύνη. Τὸ κόλλησα στὰ μάτια, στὸ στόμα. Τὸ κρῦο γιαλὶ εἶχε ζεσταθεῖ, ἦταν ὑγρὸ πιά. Τὸ ἀπομάκρυνα λίγο, τὸ κοίταξα ἀπὸ ἀπόσταση, τὸ κοίταξα τρελλὰ καὶ τῶφερα πάλι στὰ χεῖλη μ' ὀρμητικὸ καὶ παράφορο ἀγκάλιασμα. Ἐξαντλημένος ἔπεσα σὲ μιὰ πολυθρόνα, μὲς' στὸ σκοτάδι, βαρῦς, σὰ νᾶπερνα καμμιὰ λατρευτὴν ἐρωμένη στὴν ἀγκαλιά!...

Ἡ μητέρα μου, στὴν κάμαρά της, βεβαιωμένη ἀπὸ τὸν ἥσυχο γυρισμὸ μου, θάχε ἀνοίξει τὰ χεῖλη της, θὰ ψιθύριζε: Χαραχτήρας! Χαραχτήρας!...

Ἄπὸ τὴν ἑταζέρα γλύστραγαν, ἔπεφταν ἀκόμα τὰ μπιμπλῶ σὲ μιὰν ἀργή, θρηνητικὴ συνέχεια.....

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΧΕΛΙΔΟΝΙΣΜΑΤΑ

Πούσαι, παυλί πὸν κελαδεῖς,
φωλιά, στὸ τρίκλωνο χτισμένη
μὲ τῆς Ἀγάπης τ' ἄσπρο πούπουλο.
μὲ τῆς χαρᾶς τὸ φῶς περιχυμένη;

Τὴν πᾶσα αὐγὴν οἱ γερανοί,
καινούργια φέρουν χελιδόνια
καὶ στήνουν τὰ χελιδονίσματα
στῆς ροδωνιάς ψηλὰ τὰ κλώνια:

Μὰ ὡς πότε; Θάρθη τοῦ Βοριᾶ
καὶ τῆς Νοτιᾶς ἡ γέννα, τὸ δρολάπι,
νὰ ρίξη κάτω τὴ φωλιά πὸν ἐχτίστηκε
μὲ τὸ γλυκὸν κελαιδισμό σου, Ἀγάπη.

Κι' ἂν εἶνε νύχτα ποιὸς θὰ σὲ χαρῆ,
ποιὰ μάτια, ποιὰ καρδιά; Καὶ ποιὰ χερᾶκια
θὰ φέγγουν γιὰ νὰ βρῆς τὸ δρόμο σου,
μὲ τ' ἀναστάσιμα κερᾶκια;

Κι' ἂν εἶναι μέρα, σὲ ποιὰ θάλασσα,
ποὶν ἐγκρεμὸ ποιὰ λίμνη Ἀχερουσία
θὰ σὲ δεχτῆ γιὰ νὰ σὲ φέρῃ ἀγύριστα
πρὸς τὴν Ἀνυπαρξία;

Μὰ ὡς τότε μὴν ξεχνᾶς νὰ κελαδῆς,
πουλί, πὸν τοῦ κορμοῦ τὸ ζύγι
δὲν ἔσπασε τῆς ροδωνιάς τ' ἀκρόκλωνο
τοὺς νέους ἀνθούς πὸν ἀνοίγει.

Ἄπὸ «Τὰ Χρυσὰ Κύπελλα»

ΑΙΜΥΛΙΑ ΣΤ. ΔΛΦΝΗ

ΣΤΟ ΓΑΛΑΝΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

Καθὼς καὶ ἄλλοτε καὶ τώρα δὲν ἀπολησμονῶ
πῶς νὰ τὸ λησμονήσω — τὸ γαλανὸ
τῆς Ἀττικῆς ἡμέρας.

Καὶ πρὸ παντός, ἐκεῖ μακριὰ, πρὸς τὸν Σαρωνικό,
νὰ χύνεται βαθύ, βαθιὰ μεθυστικό,
στὸ πορφυρὸ τῆς Ἀττικῆς ἡμέρας —

Ἐνθύμηση ἐρωτικὴ ὄλο καὶ μοῦ ξυπνᾶ
τὴν ποίηση τῶν παιδικῶν μου χρόνων:
δυὸ μάτια γαλανά,
πὸν χάρηκα καὶ κράτησα γιὰ μιὰ στιγμή καὶ μόνον.

... ἦσαν θαρρῶ γλαρὰ κι ὑγρὰ καὶ κάπως ἰσκιωμένα
κι εἶχαν ματόφυλλα πολὺ γλωμὰ καὶ κουρασμένα,
στὸ παιδικὰ λευκάνθεμο ποὺ βλέπαν πρόσωπό της...

Καθὼς καὶ ἄλλοτε καὶ τώρα δὲν ἀπολημονῶ,
στὸ γαλανὸ τῆς Ἀττικῆς ἡμέρας·
μὰ πὸ πολὺ, ἐκεῖ πρὸς τὸν Σαρωνικό,
σὰν χύνεται μαβὶ κι ἠδονικό,
στὸ πορφυρὸ τῆς Ἀττικῆς ἡμέρας.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΡΙΒΑΣ

ΕΥΓ. ΒΕΡΟΝ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

**Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ**

Ἡ γνώση τοῦ Ὁραίου, ὅπως τὴν εἶχαν συλλάβει οἱ ἀρχαῖοι κι ὅπως τὴ βροῖσκει ἀκόμα στοὺς περισσότερους σημερινούς αἰσθητικούς μας, δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἐξηγήσει τὴν Τέχνη. Ἡ τέχνη εἶνε πέραν τοῦ ὄραίου. Συνεπῶς δὲν εἰμπορεῖ νὰ φυλακισθεῖ μέσα σ' αὐτό. Ἡ πραγματικὴ σχέση μεταξύ των εἶνε ἀκριβῶς ἀντίστροφη. Ἡ τέχνη περιέχει τὸ τρομερό, τὸ λυπημένο, τὸ ἀσχημο, τὸ χαρούμενο κ.τ.λ. Ὅμως ὑπάρχει μιὰ τέχνη ποὺ ἔχει μόνο τὸ ὄραϊο ὡς κύριο γνώρισμά της. Ἡ τέχνη αὐτὴ εἶναι ἐκεῖνη ποὺ γεννιέται ἀπὸ τὴν ψυχόρμητη ἢ θεληματικὴ ἀναζήτηση τῶν τέρψεων τοῦ ματιοῦ καὶ τῆς ἀκοῆς, Προκύπτει εἰδικῶς ἀπὸ τὴ θεληματικὴ διάθεση τῶν γραμμῶν, τῶν μορφῶν, τῶν χρωμάτων, τῶν ἤχων, τῶν ρυθμῶν, τῶν κινήσεων, τῶν σχιῶν καὶ τοῦ φωτός, χωρὶς τὴν ἀναγκαίαν μεσολάβηση τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων, τὴν τέχνη αὐτὴ—στὴν πλαστικὴ περιοχὴ— τὴν ὀνομάζουν «διακοσμητικὴ τέχνη», ἀντιθέτως ἀπὸ τὴν ἄλλη ποὺ τὴν ὀνομάζουν «ἐκφραστικὴ τέχνη».

Τὸ οὐσιῶδες εἶνε νὰ μπορούμε νὰ κάνουμε τὴ διάκριση μεταξύ των. Ἔως τώρα αὐτὸ δὲ γινόταν. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ αἰσθητικὴ εὐρίσκειται ἀκόμα σὲ μιὰ περίοδο σκοπιῆς καὶ συγχύσεως.

Ὁ διακοσμητικὸς χαρακτήρας δὲ συναντᾶται εἰδικῶς μόνο στὶς εἰκαστικὲς τέχνες. Ὑπάρχει καὶ στὸ χορὸ, στὴ μουσικὴ, στὴν ποίηση, στὸ λόγο. Ὁ χορὸς τῶν μπαλέτων λ. γ. τὶς περισσότερες φορὲς εἶνε χορὸς διακοσμητικὸς χωρὶς ἄλλη ἀξίωση παρὰ αὐτὴ τὸ νὰ εὐχαριστήσουν

τὰ μάτια. Αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουν «Ἱταλικὴ μουσικὴ», μὲ τοὺς ἤχους τῆς τοῦς ἠρωϊκούς, τοὺς χτυπητούς, δὲν εἶνε παρὰ μουσικὴ διακοσμητικὴ, φτιασμένη ἔτσι γιὰ νὰ τέρπει τὴν ἀκοή. Ἡ παρνασσικὴ πάλι ποίηση μὲ τὶς κουραστικὲς ὁμοιοκαταληξίαις τῆς καὶ τοὺς κουραστικούς ἤχους τῆς, ἡ παρνασσικὴ, λέμε, ποίηση, ἡ ἄδεια ἀπὸ κάθε αἰσθημα καὶ ἀπὸ κάθε ἰδέα*) δὲν εἶναι παρὰ ποίηση διακοσμητικὴ. Τὸ ἴδιο θὰ ποῦμε καὶ γιὰ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀκαδημαϊκὰ ἔργα μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Λεκόντ ντὲ Λιλ καὶ τοῦ Ἑρεντιά.

Τώρα δὲν πρέπει νὰ νομίζει κανεὶς πάλι πῶς ἡ διακοσμητικὴ τέχνη εἶνε πάντοτε ψεύτικη καὶ περιφρονητέα. Ἐνόσω περιορίζεται στὰ ἴδια τῆς τὰ σύνορα, τὰ σύνορα τὰ διαγεγραμμένα ἀπὸ τὴ χάρη καὶ τὴν ὁμορφιά, ἐνόσω δὲν ξανοίγεται σὲ ξένες ἀπὸ τὸ χαρακτήρα τῆς περιοχῆς, ἐνόσω δὲ γίνεται ἀλλόκοτη ἀπὸ τὴ δίψα τοῦ νεωτερισμοῦ, ἡ διακοσμητικὴ τέχνη, εἶνε τέχνη νόμιμη καὶ ἀπαραίτητη μάλιστα. Ἡ τέχνη τῶν ταπήτων εἶνε διακοσμητικὴ. Ὅλη σχεδὸν ἐπίσης ἡ τέχνη τοῦ δεκάτου-ὀγδόου αἰῶνα ἕως τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, εἶνε τέχνη κατ' ἐξοχὴν διακοσμητικὴ. Ὁ Βαττώ, ὁ Μπουσὲ εἶναι θαυμάσιοι διακοσμητές, ποῦ λίγο τοὺς ἐνιαζε ἡ ὑπαρξὴ τῆς «μεγάλῃς τέχνης μὰ ποῦ ἔλαβαν ἀπὸ τὴ φύση τὸ δῶρο τῆς ἀπεριόριστης χάρης, μὲ τὴν ὁποία ἐσφράγισαν τὰ ἀμίμητα ἔργα των.

Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ τέχνη, στὸ μεγαλείτερό της μέρος, εἶνε τέχνη διακοσμητικὴ.

Ὅμιλῶ προπάντων γιὰ τὶς εἰκαστικὲς τέχνες, τὴ γλυπτικὴ. Λοιπὸν τὰ πιὸ παλιὰ μνημεῖα τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς χωρίζονται σὲ διὰ κατηγορίες. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τ' ἀγάλματα τῶν θεῶν, ὅπως ὁ Δίας, ἡ Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδία ποὺ εἶναι οἱ παραστάσεις τῆς δύνამης καὶ τῆς θείας σοφίας καὶ ποὺ κατὰ συνέπεια ὁ κύριος χαρακτήρας των εἶνε ἡ ὀμαδικὴ ἔκφραση, δηλαδὴ ἡ ἰδέα. Ἀπὸ τὸ ἄλλο πάλι μέρος τ' ἀγάλματα καὶ τ' ἀνάγλυφα, ποὺ μὲ ὅλες τὶς ἠρωϊκὲς καὶ θρησκευτικὲς ὑποθέσεις των, ὁ κύριος σκοπὸς των εἶταν ἡ διακόσμηση τῶν μνημείων.

Ἡ διαφορὰ αὐτὴ τοῦ προσρισμοῦ ἐχάραξε στὴν τέχνη δύο τάσεις ξεχωριστὲς, ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὶς συγχύσουμε. Ἡ πρώτη τάση κατέληξε στὴν ἐκφραστικὴ γλυπτικὴ. Δείγματά της μᾶς ἔδωσε ὁ Φειδίας, μὲ τὸν ἠθικὸ χαρακτήρα ποὺ προσπάθησε ν' ἀποτυπώσει στὶς λεπτομέρειες καὶ τὸ σύνολο τῶν ἀγαλμάτων του καὶ ποὺ σιγὰ-σιγὰ, μὲ τοὺς κατοπινούς γλύπτες κατέληξε νὰ πάρει μιὰ σημασία πιὸ σπουδαία. Ἡ

*) Ἄς ἰδεῖ κανεὶς ὡς παράδειγμα ἓνα ποίημα τοῦ κ. Μελαγχρινοῦ ποὺ ἐδημοσίεψε ἡ «Μοῦσα» στὸ τελευταῖο τῆς φύλλο.

δεύτερη τάση έμορφωσε μιὰ τέχνη που έμεινε υποταγμένη στην αρχιτεκτονική. Απετέλεσε αδιάσπαστο, τρόπον τινά, μέρος της, υπό τὸ πρόσχημα τῆς διακόσμησης της. Γι' αυτό ἡ τέχνη αὐτὴ ἐπεδίωξε πάντων τὴν ἀναζήτηση τῆς γραμμῆς, τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς, τὴν ἁρμονία τὴν ἔξωτερικὴ καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐνδιαφέρει ἄμεσα τὴν ὄραση.

ΑΡΜΟΛΙΟΣ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Μιὰ νύχτα Σέ ὄνειρεύομαι στὴ σκοτεινὴ βεράντα

Μὲ τᾶχρα ρόδα τὸ ἀργοπορημένο καλοκαίρι
Στὰ ὑγρά τὰ φύλλα ἀνάμεσα θὰ λυώνει ἀπ' τὴν ὀδύνη.
Ἀπὸ τὸ θεῖο ἀλάβαστρο τῶν κρίνων δὲ θὰ μένει
Οὐδὲ μιὰ μάταιη στὸ χλωμὸ σκιά πεζοῦλι ἀπάνω
Καὶ μόνο κάπου ἀπόμερα ἢ γαζία θὰ εὐωδιάζει
Καὶ θὰ μνηαίει τὸν ὄψιμο ἔρχομὸ τοῦ φθινοπώρου.

Μιὰ τέτοια νύχτα θ' ἀγρυπνῶ καὶ θὰ σέ περιμένω.

Μὰ Ἐσὺ δὲ θάρθης τὰ λεπτὰ ν' ἀπλώσεις χέρια ἐμπρός μου
Ἀναζητῶντας τὰ δειλά, στὴ νύχτα, ὠχρά μου χέρια.

Καὶ τότε ἐγὼ θὰ νοιώσω τὸ φθινόπωρο νὰ φτάνει
Γεμάτο ἀπὸ τὴ θλιβερὴ τῆς μοναξιάς μου δόξα.

ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΛΕΓΕΙΟ ΣΕ ΠΑΛΙΟ ΞΥΜΑΘΗΤΗ

Α. Κ.

Πρώτη φορά κ' ἠρέμισε τὸ μέτωπό σου, Ἀντρέα.
Μὲ λάμψη τὸ στεφάνωσεν ἢ πετρωμένη ἰδέα
Στερνά ἢ γαλήνη τὸ φωτᾶ με τὸ θαμπὸ τὸ ἀσήμι.
Στὸ προσκεφάλι σου ἀκουμπᾷ συντρόφι ἢ Ἐπιστήμη,
Μοναχικὴ ἀγάπη τῆς φιλέρημῆς σου νιότης
Καὶ κλαίει πικρὰ σὰ νὰ θρηνηθῇ τὸν ἴδιο θάνατό της.
Θλιβὸ χαμόγελο ἀνθεὶ στὰ πονεμένα χεῖλη
Γιὰ νὰ πενθοῦν ὀλόγυρα οἱ συναγμένοι φίλοι
Σεμνά, βουβά. Τὰ μάγουλα στὰ δάκρυα ἔχουν μουσκέψει
Μὰ οὔτε μι' ἀνάσα τὴ βαθειὰ δὲ σοῦ ταράζει σκέψη.

Κι οὔτε ἓνας ἦχος τὴ βαθειὰ δὲ σοῦ ταράζει σκέψη.

Πάνου σου γέρνει κι ἡ μορφὴ γαλήνια τοῦ Κυρίου
Ἀνθοῦσα σὲ μιὰ θύμηση πικρὴ τοῦ μαρτυρίου.

Μὲς ἀπ' τὰ δάκρυα θαμπὰ κι ἀπόμακρα τὴ βλέπει
Τὸ μάτι κένα πένθιμο τὴ σκοτεινιάζει κρέπι.
Μὰ ἔτσι, ἐσὺ στὸν οὐρανὸ θὰ βρῖσκεσαι μὲ Κεῖνον
Καὶ τὴν ψυχὴ σου, ἄγγελος, Τοῦχεις προσφέρει Κρίνον....

Κάπιες κοπέλες ὅπου πρὶν δὲ σ' εἶχανε γνωρίσει
Τώρα νεκρὸν καὶ σ' ἔχουνε τόσο πολὺ ἀγαπήσει,
Κάπιες κοπέλες— καὶ σὲ κλαῖν, τὸ Νιό, μὲ τόση λύπη
Κι ἀντιμετρᾷ τὸ δάκρυ τους βαθειὰ τὸ καρδιοχτύπι.
Καμιὰ χαρὰ ἀπὸ σένανε δὲ θ' ἀναθυμηθοῦνε
Κι ἀργότερα ὅταν Ἄδωνιν ἀγνὸν θὰ σὲ θρηνοῦνε.
Ὡ χαιρε, ὦ χαιρε! Τ' ἄγγιξε τὸ κείνό σου χέρι
Στὸν τελευταῖο τὸν ἀσπασμὸ μακριάθε κ' ἡ ματιὰ μου.
— Τὰ δάκρυα ποὺ ἀναβρῦσανε μέσα της ἢ καρδιά μου
Στοῦ τραγουδιοῦ τὴ λύκηθο στὸν τάφο θὰ στὰ φέρη—
Καὶ τὸ χλωμὸ σου μέτωπο τ' ἄγγιξε, πού, Ἀντρέα,
Πρώτη φορά κ' ἠρέμισε σὲ μιὰ ὑπερκόσμια ἰδέα.

ΝΙΚΟΣ ΛΑΓΔΗΣ

ΣΤΟΝ ΑΝΟΙΧΤΟΝ ΟΡΙΖΟΝΤΑ

Ἐκεῖνο ποὺ λείπει ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ περιοδικὰ εἶνε ἡ σκέψη, ἢ μελέτη, ἢ κριτικὴ. Εἶνε ὅλα ξεχειλισμένα ἀπὸ λυρισμὸ κάποτε ἄξιο προσοχῆς μὰ τίς περισσότερες φορές παρδαλλό, μελοδραματικὸ καὶ μονότονο μέχρι ἀσφυξίας. Τὸ διήγημα εὐτυχῶς ἄρχισε νὰ καλλιεργεῖται. Ὄνόματα σὰν τοῦ Πέτρου Χάρη, τοῦ Παπαδήμα, τοῦ Ν. Κατηφόρη καὶ ἄλλων μᾶς ἐσταμάτησαν συχνὰ καὶ μᾶς ἔκαναν νὰ σκεφθοῦμε πὼς οἱ νέοι διηγηματογράφοι μας, ὅταν στρέφουν μὲ περισσότερὴ προσοχὴ στὴ γύρω μας ζωὴ μ' ἓνα γενικότερο καὶ φιλοσοφικότερο πνεῦμα θὰ μᾶς δώσουν σελίδες ποὺ δὲ θὰ θυμίζουν, ἀπὸ κοντὰ ἢ ἀπὸ μακριά, ξένες προσπάθειες καὶ ξένα ἀποτελέσματα. Ἡ μεταφραστικὴ ἐργασία γίνεται καὶ αὐτὴ χωρὶς ρυθμὸ, χωρὶς βαθύτερη αἰτία, χωρὶς κάποια ἐκλεκτικότητα καὶ στὴν τύχη. Ἡ σκέψη ὅμως, ἢ ἐπισκόπηση ἐπὶ τέλους, ἔστω κι ἢ πρὸ πρόχειρη εἶναι τὸ δάσος τὸ ἀπάτητο. Βγαίνουν βιβλία, γίνονται ἐκθέσεις καλλιτεχνῶν τοῦ ἀναστήματος ἐνός Μαλέα, ἐκτελοῦνται σὲ κονσερτὰ ἔργα μουσικὰ συνθετῶν μοναδικῶν ὅπως ἐνός Βάρβογλη, ἐκδίδονται σὲ ξένες γλώσσες βιβλία ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα, χρήσιμα γιὰ νὰ μᾶς μπάσουν στὴν ἴδια μας τὴ ζωὴ—καλὲ τι λέω—στὸ ἴδιο μας τὸ σπίτι, ποὺ ἀγνοοῦμε, πεθαίνουν συγγραφεῖς μας σὰν τὸν Θεοτόκη καὶ τὸν Ἀργύρη Ἑφταλιώτη καὶ δὲν μιλάει κανεὶς ἢ σχεδόν. Αὐτὸ εἶνε φαινόμενο μιᾶς κατὰπτωσης ποὺ πρέπει νὰ ἐξεταστῆ εὐρύτατα. Ἐμεῖς θίγουμε μόνο τὸ ζήτημα σήμερα. Ἄς βοηθήσουν κι ἄλλοι νὰ τὸ πιάσουμε στὴ ρίζα του. Δὲ μιλοῦμε γιὰ τὴν ἄρνηση. Ἡ ἄρνηση ποὺ τὴν ἀνεκίρηξε θεὰ του κάποιος ἐμβριθομανῆς καὶ χοντροκέφαλος δάσκαλος, στὸ ἐγωπαθὲς βιβλίον του ποὺ κυκλοφόρησε τελευταῖα, εἶνε σύμπτωμα κι αὐτὸ τῆς ἴδιας νοσηρότητας γιὰ τὴν ὅποια μιλήσαμε παραπάνω.

Μιλοῦμε γιὰ τίς καλοπροαίρετες προθέσεις. Ἀναφαίνονται κάπου-κάπου, ἀλλὰ

κι αυτές ελαττωματικές, λειψές· γιατί είναι ή αποκλειστικίζης που τις κάνει. Τέτοιες προσπάθειες έσημειώθησαν στ' Αλεξανδρινά περιοδικά και τώρα τελευταία στη Νέα Ζωή με τον κ. Μαλιάνο, που ξέρει να σκέπτεται, αλλά δυστυχώς μονομεριακά. Ο κ. Μαλιάνος μιλεί για έργα συγγενικά τών διαθέσεών του, αλλά μιλεί με επίγνωση. Ανώτερες από τις παραπάνω προσπάθειες είνε του κ. Μιχαλοπούλου, ο οποίος μās φαίνεται προορισμένος να πληρώσει εν μέρει ένα τέτοιο κενό.

Το πιο ωφέλιμο όμως θα εΐταν αν οι νέοι έγυρίζαν και προς άλλους κήπους, τους κήπους του στοχασμού. Κοντά στο όποιο τους δημιουργικό έργο, ως θυσιάσουν και λίγον καιρό να μās πουν τις έντυπώσεις των, εστω και με κάποια άδεξιότητα στην αρχή, για έργα παλιά και νεώτερα, τα όποια, άρχισαν ή σιωπή. Για το Σπήλιο Πασαγιάννη λ. χ. τον Πλάτωνα Ροδοκανάκη το Βιζυηνό για ν' αναφέρω μερικά ονόματα από τους νεκρούς μας και τον Άριστομένη Προβελέγγιο από τους ζώντας μας. Πότε θ' αναλυθούν, πότε θα γίνει μια άλλη επισκόπηση της ώρας των προσπαθειών; Τέτοιος εγωϊσμός που ακούστηκε ποτέ; Υποθέτουν ίσως μερικοί πως τα κίτρινα όνειρά των κι οι φαιοί πόθοι των είναι ποίηση κι οι δέν είναι ποίηση το ξανάζησημα ενός Παπαδιαμάντη; Γι αυτό χαρίζαμε υπερβολικά που ακούσαμε πως ο Γλαυκός Αλιθέρης εκεί στην Αλεξάνδρεια, ο Αναστάσιος Δρίβας κι ο Πέτρος Χάρης έδω, ξεχωριστά δημιουργικά ταλέντα κι οι τρεις, βλέποντας την αξιοθρήνητη αυτή κατάσταση, αποφάσισαν να καταπιαστούν μ' ένα τέτοιο ευγενικό άγώνα και να μās δώσουν τα συμπεράσματα των σκέψεών των επάνω στη νεοελληνική λογοτεχνία.

Ο «Όρθρος» ανακαινιζόμενος τελείως από το παρόν φύλλο του, υπόσχεται να συμβάλει μ' όλη τη δύναμή του σε μια τέτοια προσπάθεια που έχει απολυτρωτική όλωσδιόλου σημασία.

Σ. Σ.

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΤΡΙΤΩΝ

Η έπιστήμη δέν έγινε καθόλου για να μπαίνει σε στίχους, αλλά για να προμηθεύει στους ποιητές νέες συζητήσεις και νέες εικόνες πιο υποβλητικές από τις παλιές. Με άλλους λόγους ή έπιστήμη έγινε για να μās διδάσκει να βλέπομε με άλλα μάτια ό,τι περιστοιχίζει το Σύμπαν και τον Άνθρωπο.

Αύγουστος Νιρσαίν.

Η δύναμη κι ή έλευθερία δημιουργούν ξεχωριστούς ανθρώπους. Η αδυναμία κι ή σκλαβιά δημιουργούν τους κακούς.

Ρουσσώ.

Η τέχνη δέν κατασπευάζει παρά στίχους. Η καρδιά μόνον είνε ποιητής.

Αντρέ Σανιέ.

Για να περιγράψει κανείς με ακρίβεια, πρέπει να ιδεί, να ξαναίδει, να εξετάσει, να συγκρίνει αυτό που θέλει να περιγράψει. Κι αυτό χωρίς πρόληψη, χωρίς ιδέα συστήματος. Άλλιώς ή περιγραφή δέν έχει πια το γνώρισμα της αληθείας, που είνε το μόνο πράγμα που αξίζει. Το στυλ επίσης της περιγραφής πρέπει να είνε απλό, καθαρό και συμμετρικό.

Μπουαφρόν.

ΑΝΡΥ ΝΤΕ ΡΕΝΙΕ

ΔΙΠΛΟ ΕΛΕΓΓΙΟ

Φίλε μου, ή γλαύκα τώρα κλαίει, όπου το περιστέρι έρχότανε και το αίμα σου στον τάφο σου έχ' άνθισει. Τα μάτια μου που σε είδανε, κουράστηκαν να κλαίνε την άπουσία την άδικη, που σ' έσυρε για πάντα μακριά απ' τα εΐλαβα χέρια μου και το πικρό μου στόμα. Ω, γύφνα! ο κήπος σε καλεί τερνός, μυστηριώδης, μες στη μελαγχολία του να βηματίσεις πάλι. . . . Θα ξαναρθείς με γέρικη ύψη και γυμνοπόδης ίσως, γιατί το απόδρομο είνε μακρό, που φέρνει από την όχη της Στυγός στην ταπεινή μας κρήνη, που κλαίει στάλα τη σταλιά, χαμογελά που κλαίει.

Το σπίτι σου σ' αναρωρεί, γλυκέ! Σου έχω ετοιμάσει σε δίσκο από μάλαμα, σ' έβένινο ένα δίσκο, το κρυστάλλενο κύπελλο, το κύπελλο το δρύινο, τα σΐκα, το καλό κρασί και τις έλιές, το γάλα. Και τους ρεζέδες λάδωσα της πόρτας με το λάδι, για να ευκολέψει το άνοιγμα κι' από έναν ίσκιό άκόμα. Όμως τη λάμπα πέρνοντας, από τη ζόφια σάλα, άντάμα θεν' ανέβουμε, πιασμένοι από τα χέρια. Υστερα μες στην κάμαρα, που τ' Όνειρο το θείο σ' όδήγησεν απ' τις όχθιές του σκοτεινού Βασιλείου, θενά σταθοΐμε όρθιοι άντικρό, και χαρωποί, με γλύκα παράξηση, τα χείλη μας θ' αφήσουμε να σμίξουν, ό ταξιδιώτη, γυριστή, πέρ' από τ' άερογάλλια, που ή χαραυγή δέν τα ξυπνά κι' ο άγέρας δέν τα πνέει. Τόσο σ' αγάπησα νεκρό, που θα σε ζωντανέψω και θα φροντίσω, χάνοντας και προσμονή κι' έλπίδα, ν' αδειάσω την κλειψύδρα και να σβύσω και τη λάμπα.

— Άσε τη λάμπα να φωτά κι ή κλειψύδρα να κλαίει, γιατί ο κήπος όλόγυρα του άδειανού σπιτιού μας θ' άνθισει με τα λούλουδα τα νέα χωρίς να ρθοΐνε ξανά τα χείλη μου να πιούν στην κρουσταλένια κρήνη.

Ἄχ, τὰ φιλιά πεθαίνουνε γιὰ πάντα μὲ τὸ στόμα.
 Ἄσε τὸ σῆκο τὸ ὄριμο καὶ τὶς ἐλιές τὶς ροῦσες·
 ἄχ, οἱ καρποὶ εἶνε νόστιμοι σὲ χεῖλια ποῦνε σάρκα.
 Ὅμως τῆ χώρα κατοικῶ ποῦνε πῖο πέρα ἀκόμα
 κι ἀπὸ τῆ ζόφια θάλασσα· τὸ σῶμα μου εἶνε στάχτη.
 Εἶμαι ἓνας ἴσκιος κι ἂν τὸ ἀργὸ τὸ βῆμα μου πλανιέται
 στὸν κῆπο τὸν παλαιότατο καὶ μὲς στὸ μαῦρο σπῖτε,
 ποῦ μὲ προσμένεις ἀπὸ τὸ βάθος τῆς μνήμης σου ὄλης,
 τ' ἀγαπημένα χέρια σου φάντασμα νὰ μὲ σφίξουν
 πιά δὲ βολεῖ... τῆ θύμησι θρήνησε τῆς σαρκός μου.
 Ἐξὸν κι ἂν στὴν ἀνήσυχη καὶ τὴν πιστὴ ψυχῇ σου
 μὲ περιμένεις σὲ ὄνειρο στὴν Αἰωνία τῆ Θύρα,
 κοιτάζοντάς με νᾶρχομαι μὲς ἀπ' τῆ θολῇ νύχτα
 κι ἂν ἡ καθάρια ἀγάπη σου εἶνε τοῦ ἴσκιου μου ἄξια.

Μεταφραστὴς ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

ALBERT SAMAN

ΠΥΡΓΟΣ

Ἐπειδὴ τὰ δώδεκά μου ὀλόχρυσά παλάτια ἔδὲ μὲ φτάναν,
 —κ' εἶχ' ἡ βασιλικιά καρδιά μου ἀπογοητευθεῖ ἀπ' τὴν ἡ-
 μέρα,—γι' αὐτὸ κι' ἐγὼ ἀνέβασα κάποια βραδιά τὸν πορ-
 φυρένιο μου θρόνο—γιὰ παντοπινὸ, στὴν ψηλότερη κορφή
 τοῦ πῖο ψηλοῦ μου πύργου. Κ' ἐκεῖθε, δεσπόζοντας τὸν ἄν-
 ἄθρωπο καὶ τὶς πολύβουες πολιτεῖες,—μόνος ἀνάμεσα ἔζησα
 στὸ σιωπηλὸν αἰθέρα—κοιτάζοντας, ἀδιάφορος, τὰ βασιλέ-
 ματα, τὶς αὐγές—νὰ καθρεφτίζουν τοὺς οὐρανοὺς τῶν μέσα
 στὸ ἔρημο νερὸ τῶν ματιῶν μου,

Ἐζησα ὠχρός, μὲ τὴν ἐπιθυμία τοῦ θανάτου στὰ χεῖλη.
 —Ἡ γῆ κατ' ἀπ' τὰ πόδια μου μοιάζει σὰν κουλουρια-
 σμένος σκύλλος ποὺ κοιμάται— τὰ χέρια μου πλέουν μέσ'
 στ' ἄστρα, μέσ' στὴ νύχτα.

Τίποτα δὲν ἔτεψε τ' ἀκίνητά μου χωρὶς ἀνάπαψη μά-
 μάτια,—τίποτε δὲν ἐγέμισε τὴν πάντα ἄδεια καρδιά μου ποὺ
 ὄνειρεύεται πάνω στὴν ἀκαταμέτρητη θάλασσα τῆς ἀνίας
 μου.

Καὶ τ' ἄπειρο μ' ἔφτιασε μιὰ ψυχὴ ὁμοιά του.

ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΟΜΙΛΙΕΣ ΕΝΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ

[«Ἀπὸ τὴν ἠθικὴν ἐνὸς ἀνηθίκου»]

«Ἡ ζωὴ παύει νὰ μᾶς προκαλεῖ τὸν ἴλιγγε, παύει τοῦ νὰ
 εἶνε χάος, τῆ στιγμῇ, ποῦ σκεφθοῦμε—ψύχραιμα ἐπάνω
 στὶς μεταλλαγές της—ΕΠΙΣΤΗΜΗ.»

XXIII

Ἡ εὐδαιμονία τοῦ Πλάτωνος εἶνε μιὰ ἀσυνείδητη πολυτέλεια, ποῦ
 κανεὶς προσαρμοσμένος, ποῦ κανεὶς τίμιος, δὲν δέχεται μέσα του, μέχρι
 τέλους «ἀζημίως».

XIX

Τὶ εἶνε ἔρωσ; γιὰ αὐτὸν μποροῦν νὰ μιλήσουν μόνον οἱ ἄρρω-
 στοὶ, οἱ ἀδύνατοι, οἱ ἐλπίζοντες, οἱ ἀναθυμούμενοι ὄλοι οἱ «ἐν
 τάφῳ»· οἱ περισσότερες ἀδυναμίες τοῦ χαρακτήρος προέρχονται ἀπὸ
 τὴν πληκτικὴ, τὴ ρομαντικὴ, καλλίτερα, διάθεση τῆς νεότητος πρὸς
 τὸν ἔρωτα· μόνον ὅ,τι λειτουργεῖ φυσιολογικὰ, λειτουργεῖ ἄνετα, ἐλεύ-
 θερα, ὑγιεινά· ὁ ἔρωσ καὶ τὴν πῖο δαμαντένια θέληση μπορεῖ νὰ με-
 ταβάλλῃ εἰς ἄνθρακα.

XXV

Θέλετε νὰ κρίνετε ἓνα ἔργον ἢ μιὰ πράξη ἀσφαλῶς; ἀποβλέπατε
 στὸ άτομο, ποῦ τὴν ἔκαμε, στὴ ζωὴ, καὶ τὴν προσωπικότητά του καὶ
 ὄχι στὸ ἀποτέλεσμα, ὅπως παρουσιάζεται.

XXVI

Ὁ σεβασμὸς εἶνε μιὰ ἀρετὴ, ποῦ μόνον τοὺς δυνατοὺς, τοὺς
 ἀγνοοῦς καὶ τοὺς μεγάλους μπορεῖ ν' ἀκολουθήσῃ· δίχως τὸ σεβασμὸ
 δὲν θὰ κατορθώσῃ ποτε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τραγικὴ, τὴ μεγάλη εἰ-
 ρωνεῖα τῆς ζωῆς, ὡς τῆ «Θεῖα Κωμῳδία»· σεβασμὸς εἶνε κείνος, ποῦ
 προκαλεῖ τὸν τραγικὸν οἴκτο· τὸν κωμικὸν γέλωτα μόνον ἓνας ἀσυ-
 νεῖδητος θεατρῖνος μπορεῖ νᾶχει κάθε τόσο στὰ χεῖλη του.

XXVII

Ἴδου τί ἀγιάζει κάποτε τὸ Χριστὸ στὴ συνείδησή μου: ὑπῆρξεν
 ὁ πλέον ἀγνὸς λάτρης τῶν ἀρχῶν του καὶ συνεπῶς ὁ πῖο προσαρ-
 μοσμένος, μὲ τὸν ἑαυτό του. Θέλετε περισσότερα γιὰ νὰ τοῦ συγγω-
 ρήσετε ὅλες τὶς ἄλλες ἀδυναμίες; τὴν περιφρόνηση πρὸς τὴν πραγ-
 ματικότητα καὶ τὴν ἐνέργεια, τὴ περιφρόνηση πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴ

φυσικήν ωραιότητα; αλλά μόνον σαυτὰ ποτέ στην Ἐκκλησία του.

XXVIII α

«Γνώθι σαυτόν» τί παροδοξολογία! τί ἀχανῆς ἔννοια, ποῦ μόνον ἀπέναντι τοῦ θανάτου θὰ μποροῦσε κανεὶς ν' ἀναγνωρίσῃ τὴ σημασία της καὶ τὴ βαρύτητα, ποῦ κλείνει! καὶ μόνο τότε στὴ ζωὴ ἡ εφαρμογὴ τοῦ ἀξιώματος εἶνε αὐτόχρομα καθημερινὸ μαρτύριο· θέτει πάντοτε μπροστά σου τὴν εἰρωνικήν καὶ ἀποτε βαθυτάτα τραγικὴ μάσκα τῆς ἀμφιβολίας γιὰ τὴν ἴδια σου ἱκανοποίησιν· εἶνε τὸ δηλητήριο ποῦ σοῦ πικραίνει τὰ χεῖλη, τὴ στιγμή ποῦ ἀνταλλάσσεις μὲ τὸ παρὸν ἓνα θεϊκὸ φίλημα· ὁ Θεὸς τῶν Δελφῶν σὲ μιὰ πολὺ κακὴ στιγμή του ἐξεστόμισεν αὐτὸν τὸν ἐφιάλτη, ποῦ καταθλίβει τὰ στήθη τῆς ἀνθρωπότητος.

XXIX β

Ἡ συχνὴ σωκρατικὴ ἐπίκληση τοῦ «γνώθι σαυτόν» στέκεται σάκρη ἀντίθεση μὲ τὸ μέγιστον τῶν ἀξιωμάτων, ποῦ χεῖλη ἀνθρώπινα πρόφρασαν ποτέ: «ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα» μὲ τις πέντε αὐτὲς λέξεις ὁ Σωκράτης ὥρισε τὸ ἀπειρο κ' ἔδωκε συνείδηση, τὴ μόνη ἱκανοποιητικὴ, στὸν ἑαυτὸ του καὶ στὴν ἀνθρωπότητα· ἡ ἀνθρώπινη γνώση δὲν ἔφθασε ποτέ πάρα πάνω στὸ ἀλλεπάλληλο αὐτοκύταγμα της· εἶνε ὁ τραγικὸς ἀντίπαλος ποῦ ἀντηγεῖ πίσω ἀπὸ κάθε νέο μας βῆμα πρὸς τὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόοδο.

XXX

Ὡ Ἀργία στὸ φῶς σου ὑψώθηκα, χωρὶς νὰ γγίξει μου ἡ Ἀνία, ἡ ἀδελφὴ σου!

XXXI

Συγχρονίζεσθε καὶ πάλιν συγχρονίζεσθε μὲ τὸ πνεῦμα τῶν χρόνων σας· συγχρονίζεσθε μὲ τὰ αἰσθήματα, μὲ τις ιδέες, μὲ τις κυριαρχοῦσες ἀξίες τῆς ἐποχῆς σας· συγχρονίζεσθε καὶ πάλιν συγχρονίζεσθε ὅσοι θέλετε νὰ ζήσετε, ὅσοι ἀγαπᾶτε τὸν ἑαυτὸ σας, ὅσοι πιστεύετε στὴν πρόοδο· ἡ εὐτυχία, ὅσο κ' ἂν φαίνεται παράδοξο δὲ βγαίνει παρὰ μέσα ἀπὸ τὸν προσανατολισμὸ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ γύρω του κοινωνία, μὲ τὴν κοινωνία τῶν προηγμένων· ὅλες οἱ διαφορὲς τῶν τάξεων προέρχονται ἀπὸ τὴν καθυστέρηση τῶν διαφόρων ἀτόμων πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῶν χρόνων τους· ἡ μεγαλύτερη παραφωνία μέσα στὴ ζωὴ εἶνε ὁ ἀναχρονισμὸς.

XXXII

Ὅπου βλέπετε ἓνα ἀπραγματοποίητο ἰδανικὸ, ὅπου βλέπετε ἔλλειψη «προσαρμογῆς» ἐκεῖ θὰ δῆτε καὶ μίαν ἐπώδυνη ἀδυναμία, μιὰ

«χαίνουσα πληγὴ» δυστυχίας.

XXXIII

Πρῶτα ἐξασφαλίστε στὸν ἄνθρωπο τὴν υγεία καὶ τὴν ἐπάρκεια καὶ κατόπιν μιλήστε του γιὰ καλλιτέρευση καὶ τελειοποίηση.

XXXIII

Μονάχα ἡ ἐξοικείωσις τῶν φύλων θὰ ἐπέφερε τὴ χαράρωση τῆς διαφθορᾶς· μονάχα ἡ οἰκειότης, ἡ ἀμοιβαία ἀναγνώριση, ὁ σεβασμὸς «ἀμφοτέρωθεν» θὰ ἐξίσωνε τὴ νομιζόμενη διαφορά· δὲν ὑπάρχουν φύλα· ὑπάρχουν μόνον ἄνθρωποι.

XXXVI

Πολεμᾶτε ἀμείλικτα τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ θέλουν νὰ σᾶς ἐπιβληθοῦν· χτυπᾶτε τοὺς μῦθα τὰ τίμια καὶ μῦθα τὰ **ἄτιμα** μέσα· αὐτοὶ εἶνε οἱ πιὸ ἐπικίνδυνοι ἐχθροὶ σας.

XXXVII

Ὅ,τι μέγα ὑπάρχει στὸν κόσμον εἶνε γέννημα, εἶνε δημιουργημα τῆς νεότητος· χωρὶς τὸν ἐνθουσιασμὸ τῆς νεότητος δὲν μπορεῖ νὰ γείνη τίποτε, ἐννοῶ τὸν καλῶς ἐννοούμενον ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὴν ἀλλαγὴ καὶ τὴ βελτίωση, τὴν πρόοδο καὶ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν καθιερωμένων· ἐμπιστεύεσθε στὴ νεότητι· ἀποκαλύπτεσθε μπροστὰ στὴ νεότητι· ὅλες οἱ νεκροκεφαλὲς τῶν σοφῶν γεροντίων δὲν ἀξίζουν μιὸ τρίχα ἀπὸ ἓνα νεανικὸ κεφάλι.

XXXVIII

Ἡθικὴ ὑπεροχὴ δὲν ὑπάρχει· αὐτὲς εἶνε κουταμάρες ποῦ τις ἐφεῦραν οἱ ἄρρωστοι καὶ οἱ ἀδύνατοι, οἱ ἀνισόρροποι καὶ οἱ δειλοί· ναί, ὑπάρχει ὑπεροχὴ πλούτου, χαρακτήρος, πνεύματος, θελήσεως, δυνάμεως· ἀλλ' ἐνάρετος ὑπεροχὴ δὲν ὑπάρχει· αὐτὴ ἔχει φυγαδευθῆ στὸν παράδεισο καὶ στὰ... μοναστήρια τῶν γυναικῶν.

XXXIX

Ὡ, οἱ μοναχικοὶ ἄνθρωποι· αὐτοὶ μόνον ἀξίζουν· αὐτοὶ μόνον ἔχουν καταλάβει τὴ ματαιοπονία τῶν σχέσεων καὶ τὴν κοινότητα τῶν γνωριμιῶν· ἀλλὰ γιὰ νὰ γείνη κανεὶς «μοναχικὸς» ἄνθρωπος χρειάζεται πολὺ θέληση καὶ περισσότερη πείρα καὶ γνώση· μόνο μιὰ συνειδητὴ μόνωση προσφέρει στὸν ἄνθρωπο τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ὑπεροχῆς καὶ τὴ συναίσθησιν τῆς ἀξίας του καθῶς καὶ τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων· πιστεύετε στίς σκέψεις καὶ τίς κρίσεις τῶν μοναχικῶν ἀνθρώπων, γιὰτὶ σ' αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ προκατάληψις, ἀλλὰ

τὸ πραγματικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ ζωὴ· συνήθως αὐτοὶ μιλοῦν ἀνεπιρρέαστα καὶ χωρὶς νάχουν κανένα συμφέρον, χωρὶς ὑπολογισμοὺς καὶ χωρὶς ὑποψίες· πρᾶγμα τόσο σπάνιο γιὰ τοὺς καιροὺς μας.

XXXX

Πρὶν σκεφθεῖτε τίποτε τὸ πρῶτ' ὑμνωθεῖτε στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ σας καὶ μιλεῖστε μαζί του γιὰ λίγες στιγμὲς· αὐτὸ εἶνε ἓνα θαυμάσιο λουτρὸ γιὰ τὸν ὄργανισμό σας· θὰ δεῖτε πὼς κάθε μέρα θὰ γίνεσθε καὶ καλλίτεροι· θὰ βγαίνετε ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς κάπως καθαρότεροι· μὴ τὸ ἀμελήσετε.

XXXXI

Θέλειν θὰ πῆ ζῆν· ἀδιάφορον θὰ πῆ ἔξασθενίζεῖν—ἐξαφανίζεσθαι, θάπτεσθαι.

XXXXII

Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη, τραγικώτερη ματαιοπονία ἀπὸ τὸ νὰ σκέπτεται κανεὶς τὸ θάνατο καὶ τὸ ἄγνωστο· δημιουργεῖ μέσα του μιὰ κατάσταση τρόμου καὶ ἀγωνίας, τῶν ὁποίων τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴ βεβαιότητα δὲν μᾶς ἐγγυᾶται κανεὶς· γιὰ τὸ θάνατο μᾶς εἶπαν πολλὰ· μὰ τὸ ζήτημα βρίσκεται στὴ νηπιώδη ἐκείνη κατάσταση ποῦ τὸ ἀφήνουν πάντοτε οἱ προγενέστεροι· οὔτε ἓνα βῆμα πιδ μπρὸς, οὔτε ἓνα βῆμα πιδ πίσω· πρὸς τί λοιπὸν νὰ τὸ σκεπτόμαστε; πρὸς τί νὰ ματαιοπονοῦμε; κάθε τι, ποῦ δὲν μᾶς φέρνει τὸ κέρδος δὲν πρέπει νὰ τὸ στοχαζόμαστε· ἠθικαὶ ἀμοιβαί δὲν ὑπάρχουν οὔτε ΕΛΩ οὔτε ΕΚΕΙ· ἡ ἀνταπόδοσις πρέπει νὰ μετροῦται σὲ κέρματα.

XXXXIII

Τὸ **ἀβέβαιο** εἶνε μιὰ πραγματικὴ κατάσταση, ποῦ δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ τὸ ἄγνωστο· τὸ ἀβέβαιο γίνεται πραγματικότης πολὺ σύντομα, ἴσως ἀποτυχημένη στὴν προσδοκία της· μὰ πάντοτε γίνεται· τὸ ἀβέβαιο εἶνε μιὰ κατάσταση χαρακτηριστικὴ τοῦ καιροῦ μας, κατάσταση γόνιμη σὲ ἐλπίδες καὶ θαρραλέα σὲ κινδύνους, μένα λόγο εἶνε καταστάσις ἔντονος ζωῆς, γόνιμης σὲ παλμοὺς καὶ εὐεργετικῆς σὲ προσπάθειαι· τὸ ἀβέβαιο εἶνε ἡ μόνη ζωὴ μας—ἡ ἐκπλήρωσις διαρκεὶ μιὰ στιγμή, ἐνῶ τὸ ἀβέβαιο.... τὸ ἀβέβαιο πάντοτε....

1916 - 1920

ΦΑΝΗΣ ΜΙΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

— Οἱ φιλίες τῶν ἀνθρώπων εἶνε συνεργάτιδες ἰδεῶν.

— Τί δὲ μπορεῖ νὰ καταφέρει τὸ φῶς τῆς Ἑλλάδος!

Μωρίς Μπαρρές

ΕΝΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η ΑΡΧΑΙΑ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ Ο RODIN

Στὸ 4ο φύλλο τοῦ «Νουμά» ὁ κ. Μιχ. Πετρίδης ἐδημοσίευσεν ἓνα ἄρθρο γιὰ τὴ τῆ «νέα μας ποίηση», ὅπου κατηγορώντας τὶς σχολὰς καὶ τὶς τελευταῖες ἐξελίξεις τῆς τέχνης, δίνει συμβουλὲς στοὺς νέους γιὰ τὸν τρόπο ποῦ πρέπει νὰ γράφουν, διατυπώνοντας συνάμα τὴ γνώμη πὼς μόνο γυρίζοντας πίσω πρὸς τὸ ἀρχαῖο ἰδανικὸ μποροῦμε νὰ δημιουργήσουμε μιὰ Νεοελληνικὴ Τέχνη. Στὸ παραπάνω ἄρθρο ἔδωκε μιὰν ἀπάντησι ὁ κ. Α. Κουκούλας στὸ 1ο φύλλο τῆς «Κριτικῆς» λέγοντας πὼς ἡ Τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ βαδίσῃ σύμφωνα μὲ συνταγὰς, βάζοντας στὴ θέσι του τὸ ζήτημα τῶν σχολῶν, καὶ σημειώνοντας πὼς εἶνε ἀδύνατο τώρα, σύμφωνα μὲ τὶς σημερινὲς ἐξελίξεις τῆς ζωῆς, τῆς τέχνης καὶ τῆς θρησκείας νὰ γυρίσουμε πίσω πρὸς τὸ ἀρχαῖο ἰδανικὸ. Ἀπὸ ἀφορμὴ τῶν ἀνωτέρω, θὰ πῶ μερικὰ λόγια σὲ μερικὰ εἰδικὰ τεχνικὰ σημεία ποῦ ἄγγιξαν μὲ τὰ ἄρθρα τοὺς οἱ προαναφερθέντες, καὶ θὰ προσθέσω κ' ἐγὼ σήμερα τὴ γνώμη μου.

Τὸ νὰ θέλουμε νὰ γυρίσουμε πίσω πρὸς μιὰ περασμένη ἐποχὴ, τὸ νὰ θέλουμε νὰ γυρίσουμε πίσω πρὸς τὸ ἀρχαῖο ἰδανικὸ,—αὐτὴ ἡ ἰδέα, μοῦ φαίνεται, πὼς εἶνε τέλεια ἄστοχη γιατί ἀντιβαίνει πρὸς στοὺς ἀκατάβλητους νόμους τῆς ἐξελίξεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης. Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ πρέπει νὰ προσέξουμε, νὰ μελετήσουμε καὶ νὰ ἀνεύρουμε ἀπὸ τὴν ἐργασία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, εἶνε ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τοὺς, τὰ μέσα τῆς ἐκφράσεώς τους—καὶ πρὸ παντὸς νὰ καταστήσουμε γνωστὸ πιδ πρᾶγμα ἀκριβῶς εἶνε ἐκεῖνο ποῦ θέλησαν νὰ ἐκφράσουν.

Μοῦ φαίνεται πὼς μονάχα ἔτσι, ἐρευνώντας, ζητώντας καὶ ἀνευρίσκοντας τὴν **ἐκφρασι** τῆς Ἀρχαίας Τέχνης, μποροῦμε κριτικὰ νὰ βοηθήσουμε τὴν καινούργια διανόησι, παρουσιάζοντάς της τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα ἡ Ἀρχαία Τέχνη ὑπῆρξε μεγάλη,—κ' ὄχι ἀστόχαστα ἀναφέροντας πὼς πρέπει νὰ γυρίσουμε πίσω πρὸς τὸ ἀρχαῖο ἰδανικὸ.

Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Τέχνη δὲν ἦταν μιὰ σχολή. Ἦταν μιὰ δλόκληρη κ' ἀνεξάρτητη τέχνη. Σχολὰς ἦσαν οἱ τέτοιες ἐξελίξεις τῆς Τέχνης σὰν τὴ *Rococo*, τὴν *Empire* ἢ τὴ σχολὴ τοῦ *Rodin*. Ὁ *Rodin* ἦταν μιὰ ἐξαιρετικὴ δυναμικότης, μιὰ μεγάλη καλλιτεχνικὴ μορφή

πού επέδρασε στους γύρω του ανθρώπους· έδωσε με την αληθινά μεγάλη του δύναμη, μιὰ ορισμένη τάσι στην Τέχνη, μιὰ μεγάλη παρόρμησι πρὸς ορισμένη κατεύθυνσι. Μὰ οἱ μαθητές τους φάνηκαν ἀδύναμοι. Δὲν κατώρθωσαν, ἂν ὄχι νὰ συμπληρώσουν, οὔτε νὰ συνεχίσουν κἄν τὸ ἔργο του πού ἔμεινε ἔτσι ἀτελειώτο. Τὰ ἔργα τῆς σχολῆς *Rodin* εἶνε καλλιτεχνήματα γιατί φέρουν τὴν προσωπικὴ σφραγίδα τοῦ ἴδιου μεγάλου τεχνίτη τους, ἐνῶ αὐτὸ δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μετὰ τὰ ἀθάνατα ἔργα τῆς Ἀρχαίας Τέχνης.

Ἡ μεγάλη αὐτὴ Τέχνη πού θαυμάζουμε, μελετώντας τὰ καλλιτεχνήματα πού σώζονται ἀκόμα στὰ μουσεῖα καὶ στους ἀρχαιολογικούς τόπους, δὲν εἶνε ἔργο ἐνὸς μονάχα τεχνίτη, δὲν εἶνε ἓνα καλλιτεχνικὸ ξεπέταγμα μέσα σὲ μιὰ κοινωνία πούνε καλλιτεχνικῶς ἀκόμα πίσω, ὅπως συμβαίνει μετὰ τὸν *Rodin*. Ἡ ἀρχαία Τέχνη γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ σημεῖο νὰ μᾶς κληρονομήσῃ τὸν Ἑρμῆ, τὴν Ἀθηνᾶ, τὸν Παρθενῶνα—γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ σημεῖο ἢ τότε ἑλληνικὴ διανόησις νὰ παρουσιάσῃ ἓναν Πραξιτέλη, ἓναν Ἴκτινο, κι ἓναν Φειδία πέρασαν ὀλόκληροι αἰῶνες μιᾶς ἀναπτυγμένης κ' ἐξελισσομένης τέχνης. Καὶ δὲν εἶνε μονάχα αὐτὸ, δὲν εἶνε πού πίσω ἀπὸ τὸν Φειδία, ἔρχονταν μιὰ ἀνθιση τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες πρὶν,—ἀλλὰ εἶνε, πού, ὅλον αὐτὸ τὸν καλλιτεχνικὸν ὄργανισμὸν, τὸν διέπνεε μιὰ **κοινὴ προσπάθεια, μιὰ ὁμαδικὴ ἐνέργεια, μιὰ στενὴ συνεργασία, ἓνα κοινὸ ἰδανικόν**. Ὁ ἀρχαῖος τεχνίτης δὲν ἐργάζονταν ποτὲ γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἡ Τέχνη αὐτὴ ἐκφράζει ὑπέροχα καὶ μεγαλόπνευστα ὅλο τὸ μεγάλο ἰδανικὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο σημεῖο. Γιατὶ σήμερα ὁ Παρθενῶνας δὲν θὰ εἶχε τὴν πλατεῖα σημασία ἂν δὲν ἀντιπροσώπευε ἀληθινὰ μιὰ τὴν τὴν μεγάλη ἀντικειμενικότητα, ἓνα τόσο ὁμαδικὸ ἰδανικόν. Παράλληλα μ' αὐτὰ τὰ ἔργα, τοῦ *Rodin* τί ἐκφράζουν; Τίνων τὸ ἰδανικόν, καὶ ποῦ εἶναι αὐτὸ τὸ ἰδανικὸ πού ἐσκέφθηκε νὰ ἐκφράσῃ; Ἡ ἑλληνικὴ Τέχνη εἶναι ἓνα σύνολο, κι ἔτσι μονάχα μετὰ τῆς Ἀναγεννήσεως ἢ τῆ Βυζαντινῆ Τέχνης μπορεῖ νὰ συγκριθῆ.

Ἄν τὰ ἔργα τοῦ *Rodin* ἔφθαναν στὸ ὕψος μιᾶς ἀνώτερης τέχνης, τότε δὲν θὰ εἶχε δημιουργήσῃ μονάχα μιὰ σχολή,—καὶ μάλιστα χωρὶς ἀντάξιους μαθητές—ἀλλὰ θὰ ἔφθανε βέβαια τὰ ὅρια τῆς κοινῆς προσπαθείας τῶν τεχνιτῶν τοῦ Μεσαίωνα πού ἐξεδηλώθηκε στὰ ἔργα τῆς Ἀναγεννήσεως.—Δὲ θέλω μ' αὐτὰ πού γράφω νὰ νομίσῃ κανένας πὼς ὑποτιμῶ τὸ ἔργο τοῦ *Rodin*· κάθε ἄλλο. Ὁ *Rodin* κατώρθωσε μέσα

στὴ στεῖρα νευρικότητα τοῦ αἰῶνα του νὰ ἀνεύρῃ, νὰ ψυχολογήσῃ καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς ἐποχῆς του: τὸ **Πάθος**. Καὶ αὐτὸ βέβαια δὲν εἶναι λίγο. Ὁ μεγάλος ρεαλισμὸς τῶν ἔργων του (εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔβαζε ἄντρες καὶ γυναῖκες σὲ στάσι πολὺ ἐλευθεριότερη ἀπὸ τὴν στάσι τοῦ «Φιλιῦ» γιὰ νὰ παρατηρῆ τὴν κάθε τους κίνησι), ἢ ἐπιμελημένη ἐχτέλεσή του καὶ ἡ τελεία ἐκφραση τῶν ἔργων του, ὅλα αὐτὰ εἶναι πολὺ ἀξιόλογα στοιχεῖα—πού, καὶ ἂν θυμηθῆ κανένας πὼς ὁ τεχνίτης αὐτὸς ἔζησε σὲ μιὰν ἐποχὴ παρακμῆς καὶ γενικῆς ἀνησυχίας καὶ νευρικότητος—δίνουν στὸ ἔργο τοῦ *Rodin* μιὰ θέσι ἀρκετὰ σημαντικὴ, μέσα στὴ διεθνὴ καλλιτεχνία, ὕστερα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ κύκλου τῶν τεχνιτῶν τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ἐκρίνα ἀναγκαῖο νὰ σημειώσω αὐτὰ τὰ πράγματα ἔτσι ἀναλυτικὰ καὶ μετὰ τόσες παρενθέσεις, γιατί μετὰ λύπη μου παρατηρῶ τώρα τελευταῖα πόσον ἀστόχαστα παρουσιάζονται μερικοὶ καὶ ὀμιλοῦν γιὰ γενικὰ καὶ ὑψηλὰ ζητήματα τῆς Τέχνης, καὶ μάλιστα ὅταν δὲν κατέχουν μιὰ σπουδασμένη καὶ ἀληθινὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνώμη.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΨΑΜΠΕΛΗΣ

ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΕΡΓΩΝ

ΟΙΑΠΟΥΑΝΟΙ *

Στὸ βιβλίον αὐτὸ, ἔχει νὰ ἀντιληφθῆ ὁ ἀγνώστης, τὴν ἀγάπη ἐνὸς ἀνθρώπου, καὶ τὴν παρατήρησι ἐνὸς σοφοῦ. Ἡ ζωὴ, στὸ ἀπλό καὶ καθημερινὸ της ὕψος, ὅπως τὸ ἔχει διαμορφώσει ἤδη, ἢ διαδρομῆ, καὶ ἢ ἐργασία, τῶσων καὶ τῶσων αἰῶνων, εἶνε γιὰ τὸν κ. Βρισμιτζάκη, μιὰ βαθεῖα ἐτρώφησι, μιὰ διαρκὴς εὐχαρίστησι, καὶ μιὰ συγκέντρωσι πνευματικὴ. Διπλά σὲ τύπους ἀπλοῦς, γιομάτους θάρρους καὶ ὑγείας, χαρὰ καὶ περιπέτεια, νιώθει τὸν ἑαυτό του εὐφρόσυνο, τὴν ψυχὴν του πλήρη καὶ ἱκανοποιημένη, τὸ σῶμά του ἀλαφρὸ καὶ φρέσκο. Τὸ θέαμα καὶ τὰ ἐπισόδια, τῶν δυνατῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, τῶν ταξιδεμένων καὶ φτωχῶν, τῶν ἐπαναστατημένων, ἐνάντια σὲ κάθε πρόληψι, ἀσχίμα, προστυχία, καὶ δέσμευσι, τὸν ξεκουράζει, τὸν πλατύνει, τὸν προάγει. Τίποτες, ἀπ' τὴν προσποίησι κάποιων τωρινῶν κυριῶν, ποῦ διατείνονται πὼς περὶ ταρχοῦν σὲνα παλιὸ χαρᾶς καὶ ὑγείας. Σ' αὐτὸν, ὁ ζωϊκὸς αὐτὸς ρυθμὸς, τοῦ εἶνε μιὰ φυσικὴ ἐκδήλωσι. Ἄπ' αὐτὴ τὴν ἀποψι, μποροῦμε νὰ πούμε, πὼς ὁμοιάζει μετὰ τὸν σφριγώδη, μὰ δυστυχῶς, ἀνοργάνωτο καὶ ἀτιμέλητο χαρακτῆρα τοῦ κ. Βουτσερά—τοῦ ζωντανοῦ αὐτοῦ διηγηματογράφου τῆς ἐποχῆς μας.

Γύρω, λοιπὸν, ἀπὸ τίς διάφορες ἐντυπώσεις του, γιὰ τοὺς τολμηροὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους, πού περιγράφει καὶ ἀναπτύσει τόσον ἀπερίττα καὶ ρυθμικὰ, διερχο-

*) Ἀπουάνοι. Γεωργίου Βρισμιτζάκη. Φιλοσοφικὴ Βιβλιοθήκη. Ἀλέξανδρος 1920.

νεύει κι' ένα σύστημα ζωής: τὸν ἄνθρωπο ποὺ θέλει νὰ κερδίσῃ τὴν εὐεξία του, νὰ διατηρήσῃ τὸν ἑαυτό του, ν' ἀγοράσῃ τὴν ἡδονὴ καὶ τὴ χαρὰ, σὲ μιὰ διηγητικὴ ἐπαφῆ, συμμερισμὸ καὶ δράσι μὲ τὰ πράγματα. Ποθεῖ, ἕναν ἀγῶνα, πραγματικὸν καὶ ἀνθρώπινον, ἕναν ἀγῶνα ποὺ θὰ μᾶς ἐρμηνεύσει τὴν σημασίαν τῶν πεπωμένων, ποὺ θὰ μᾶς βυθίσει στὶς κατακόμβες τῶν ζωτικῶν φαινομένων, καὶ ποὺ θὰ μᾶς κινήσει κάθε κύταρο, ποὺ συντελεῖ στὴν ὑπαρξί τῆς ζωῆς. Ἐντεῦθεν κάθε κατάστασι παθητικά, τὴν ἀπεχθάνεται. Μισεῖ τὴν ποίησι τῶν ρεμβασμῶν καὶ ἐτροφησέων, γύρω ἀπὸ ἕναν κόσμον ὑποθετικὸν καὶ μάταιον—τὴ γδυμνὴ καὶ ἀθλία ζωὴ τῶν ἀφρόντιστων καὶ κερικῶν ἀνθρώπων.

Ἡ Ἄποια, ὅπως ἀντελήφθη ἀπ' τὸ βιβλίον του, εἶνε γιὰ τὸν συγγραφέα μας, ὅ,τι θὰ τοῦ ἔδινε, τὴ λύτρωσι καὶ ἀπομάκρυνσί του, ἀπὸ κόσμου ποὺ ἢ ἰδιοσυγκρασία του δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀφομοιώσει καὶ νὰ παραδεχθῆ. Ἀπὸ ὅλην ἐκείνην τὴ μίξερια τῶν μικρόχαρων αἰσθημάτων, τὴν εὐτέλεια καὶ τὸ μαρasmus τῶν ἐξεζητημένων γούστων, τῶν δῆθεν γκριζῶν γοητειῶν,—ποὺ τόσο πολλὴ, τώρα καὶ τόσο χρόνια, μᾶς ἔχουν μπουκώσει οἱ διάφοροι ποιητὲς καὶ αἰσθητικοὶ μας, αὐτοὶ οἱ ἀφόρητοι διακοσμῆτικοὶ ἀρροφῆοι τῶν ἀτελείωτων λέξεων καὶ λυρισμῶν, καθὼς καὶ οἱ ἀνόητοι ὑποστηρικτῆς των, ἢ καὶ επικριτῆς των.

Ἐκεῖ σιὴ μαγευτικὴ ἀκτὴ τοῦ Τυρρηναϊκοῦ πελάγους, μαζί μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, τοὺς δοκιμασμένους στὶς ἀπογνώσεις καὶ στοὺς ἀγῶνες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, μὲς τὰ ἀτελείωτα ταξείδια τῶν ὠκεανῶν καὶ τῆς βιωπάλῃς κάτω ἀπὸ ἕναν οὐρανὸ διαναγῆ καὶ γαλάζιο, ἐβρῆκε τὴν ἀναζούφια καὶ τὸν βαθύτερον εὐτυχισμὸ καὶ, στὶς σελίδες αὐτῆς τίς γιομάτες ἀγάπῃ, ἀλήθεια καὶ ποίηση ζωντανῆ ὁ ἀναγνώστης—ἐγὼ—τὴ σημασίαν μιᾶς τέχνης καὶ τὴν ἀξία τῆς ζωῆς.

5 Σεπτεμβρίου 1923

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΡΙΒΑΣ

ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΑ

BIBLIA - ΙΔΕΕΣ - ΚΙΝΗΣΗ

Π. Πικροῦ. *Χαμένα Κορμιά*. Ἐκδ. Οἶκος Χ. Γανιάρη. Ὁ κ. Πικρὸς, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὰ διηγήματά του αὐτὰ, ἕνα πρᾶγμα αἰσθάνθηκε βαθειά: Τὴν ἀγάπην. Γι' αὐτὸ ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου του εἶνε ἐντελῶς ξένος μὲ τὴ πνοὴ τῶν διηγημάτων του. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ τίτλος ἐνὸς διηγήματός του ποὺ τὸν χαρακτηρίζει, λιγάκι τώρα ἀλλαγμένος ἀπὸ μᾶς, *Ὅταν ὀργᾶ ἡ ζωὴ*, λ. γ. θὰ εἶταν χίλιες φορὲς ταιριαστότερος γιὰ ὅλο τὸ βιβλίον. Ὀνομάσαμε τὴν ἀγάπην. Ἀλλὰ ποιά ἀγάπη. Τὴν ἀγάπην τὴν πλατιά τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ; Ὅχι

βέβαια. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀγάπην τῆς σάρκας. Καὶ τὰ κομμάτια τοῦ νέου διηγηματογράφου εἶνε γράματα ἀπὸ περιγραφῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦιτον ἐπιτυχημένες τῶν στρογγυλοτήτων τοῦ γυναικείου κορμιοῦ σὲ στιγμὲς παράφορης ἡδονῆς. Κοίμα ποὺ δὲν ἐκατάλαβε πῶς ἀπ' αὐτὴ καὶ μόνη τὴ διάθεσι ἐσπρόχθηκε νὰ γράψῃ τὸ βιβλίον αὐτὸ, γιὰ νὰ περιορισθῆ στὴν ἀληθινὴ περιοχὴ του. Θὰ μᾶς ἔδινε τότε κάτι τι ὁμοιογενὲς καὶ ἴσως-ἴσως ἄριστον. Ἀλλὰ ὁ κ. Πικρὸς νόμισε πῶς εἶνε ἱκανὸς νὰ νοιώσει τὸν πόνο τῶν χαμένων κορμιῶν. Χαμένων ἐξ αἰτίας τοῦ ἀπαισίον κοινωνικοῦ συστήματος ποὺ μᾶς κυβερνάει κι ἄλλων λόγων πολὺ βαθύτερων ποὺ γιὰ νὰ τοὺς ἀνακαλύψῃ κανεὶς θᾶπρεπε τὸ πνεῦμα του νὰ ἔχῃ διατρέξει κάποιους ἄλλους καὶ ἄλλους διανοητικούς σταθμούς.

Γι' αὐτὸ κι ὅταν ἀκόμα μᾶς σέρνει στὰ καταγῶγια, ὅπου κατέφυγαν τὰ «Χαμένα Κορμιά» ἀντὶ νὰ μᾶς ἐμπνεύσει τὸ μεγάλο οἶχτο γι' αὐτὰ καὶ τὸ μεγάλο θυμὸ γιὰ τὴ κοινωνία, ὅπως θὰ ἔκαναν οἱ Ρῶσοι συγγραφεῖς, μᾶς δείχνει ἀπὸ μιὰ χαραμάδα μερικὲς γάμπες στὸν ἀέρα. Σπάνια κάπου-κάπου, ξεχνῶντας τὸ διονυσιασμὸ του, στὸ δεύτερο διηγημά του, περαστικά ὅμως, μὲ τὸ «γιατράκο» του καὶ τὸ «καφεκοῦτι» του κατορθώνει καὶ μᾶς συγκινεῖ. Στὰ περισσότερα διηγήματά του μάλιστα δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγει οὔτε ἀπ' τὰ σύνορα τοῦ κακοῦ χρονογραφήματος ὅπως λ. γ. στὰ «Παριζιάνικα Γλέντια». Ἀλλὰ μήπως δὲν πρέπει νὰ ὀφείλομε χάριν στὸν κ. Πικρὸ μόνο καὶ μόνο γιὰ τὸ μᾶς ἔδωσε τὸ «Ὅταν ὀργᾶ ἡ Φύση;» Τὸ μεθύσι κι ἡ περιγραφικὴ δύναμη τοῦ κομματιοῦ αὐτοῦ εἶνε τέτοια ποὺ μᾶς ἀποζημιώνουν πλατιά γιὰ τίς «χαμένες ὥρες» μας.

Τὸ «Ὅταν ὀργᾶ ἡ Φύση» δείχνει καὶ τι μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει, ἂν θελήσει κι ἂν πασχίσει βέβαια, σ' ἕνα προσεχὲς μέλλον, ὁ νέος διηγηματογράφος.

Φ. Κόντογλου. *Πέντρο Κάζας*. Διήγημα. Ἐκδοτ. Οἶκος Χ. Γανιάρη. «Ὅσοι μὲ γνώριζαν στὴ Μπομπὰν καὶ στὴ Γκόα εἶχανε τὴν ἰδέαν πῶς εἶμαι τρελλός. . . » λέει στὴν ἀρχὴ ὁ ἥρωας τοῦ φανταστικοῦ διηγήματος τοῦ κ. Φ. Κόντογλου. Κι ἀλήθεια περὶ ἐνὸς τέτοιου πρόκειται περὶ ἐνὸς ἀνισόροπου. Πρωτοξάδερφου τῶν ἡρώων τῶν διηγημάτων τοῦ Ἐδγαρ Πόε, ποὺ σπρωγμένος ἀπ' τὴ νευρασθένειά του δημιουργεῖ τὴν πιὸ παράδοξην περιπέτειαν στὴ ζωὴ του τῆς ὁποίας στὸ τέλος πέφτει θῦμα. Τὴν περιπέτειά του αὐτὴ μᾶς τὴ διηγεῖται ὑστερα μὲ τὴ λογικὴ τοῦ μονομανῆ ποὺ εἶνε πειστικότερη καὶ εὐφραδέστε-

ρη από τη λογική τῶν λογικῶν. Ἡ μονομανία τοῦ ἥρωα τοῦ κ. Κόντογλου εἶνε ἡ γενιά του. Τοῦ ἀπασχολεῖ ὅλη του τὴ σκέψη. Σκαλίζει καὶ διευθετεῖ ὅλο τὸ γενεολογικό του δέντρο ἀπὸ πάππο προσπάππο καὶ ἀνεβαίνει ἐπάνω σὲ τρακόσια χρόνια ὅπου χάνει τὴ ἴχνη του. Στεγνὸς τῆς παλιᾶς αὐτῆς γενιᾶς τῶν κοσμογυρισμένων ταξιδευτῶν εἶνε ὁ ἴδιος ὁ ἥρωας. Κι ἀκολουθεῖ κι αὐτὸς, χωρὶς σκοπὸ, ἀπὸ ἀταβισμό, τ' ἀγάρια τῶν προγόνων. Στὸ ἔρημο νησί τοῦ ρίχνει ἡ μοῖρα του ἀνταμώνει ἕναν ἄνθρωπο τοῦ μοιάζει πρὸς τὸν ἴδιον, σὺν ἴσκιος, σὺν νεκροναστημένος Λάζαρος, μὰ πρὸς τὸν ἴδιον πλάσμα τῆς ἄρρωστης φαντασίας τοῦ ἥρωα. Ὁ σιωπηλὸς, ὁ ἀμίλητος αὐτὸς ἄνθρωπος τοῦ ἀκολουθεῖ σὺν πιστὸς ἴσκιος τὸν ἥρωα τοῦ διηγήματος καὶ τοῦ θάλλει κανεὶς πῶς δημιουργεῖ μιὰ ἐφιαλτικὴ ἀτμόσφαιρα γύρω του, ζητεῖ ν' ἀνοίξουν στὸ νησί ἕνα πηγάδι. Εἶνε ὁ τάφος τοῦ δὲν τὸν δέχεται, ποὺς ξέρει γιὰ ποῖο τρομερὸ ἁμάρτημα τοῦ ἔχει διαπράξει στὴ ζωὴ του καὶ τὸν ξαναστέλει ἄλυτο βουκόλα στὴ ζωὴ. Ὁχι πλέον τὸν ἴδιο: ὑποταχτικὸ καὶ πρᾶο. Ἀλλὰ σὺν ταραγμένη συνείδηση τοῦ ρίχνεται σ' ἐπικίνδυνες πράξεις. Κι ὅταν, σκοτωμένον πὰ ἀπὸ μιὰ σφαῖρα, τὸν ἐξετάζει ὁ ἥρωας, βρίσκει ἐπάνω στὸ στήθος του χαραγμένο τὸ ὄνομα *Πέντρο Κάζας 1530*. Εἶταν ὁ πρόγονός του.

Πρώτη φορὰ στὴ γλῶσσα μας δοκιμάζεται καὶ τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ διηγήματος, τοῦ ἐφιαλτικοῦ νὰ ποῦμε, τοῦ πρωτοέπλασε ὁ Ἐδγασ Πόε. Στὸ Παρίσι δραματοποιημένα τέτοια ἀκούσαμε πολλές φορὲς στὸ *Γκράν Γκινιόλ*. Δὲ μᾶς φαίνεται λοιπὸν παράδοξο γιὰ συνέπειαν νῆσε ὅλους τοὺς σὸμόπ τῆς φιλολογίας μας σὲ τόσο βαθμὸ. Δὲ θέλουμε νὰ ποῦμε πῶς δὲν εἶνε καλὸ τὸ διήγημα. Θὰ εἶταν καλλίτερο ὅμως ἂν ἡ γλῶσσα του δὲν εἶταν τόσο ἐλαττωματικὴ. Παραδείγματα: «Βγαίνω ὄξω καὶ στέζουμαι μιὰ στιγμὴ μὲ σύγκρουσιν τὸν ἴσκιον τοῦ ἀπλώνει στὸ χῶμα.» Φράση ἀόριστη. «Κατόπι ἀνεβαίνω στὸ βουνὸ καὶ καθίζω σὲ μιὰ πέτρα.» *Καθίζω* σὲ μιὰ πέτρα δὲν εἶν' ἑλληνικὰ. *Κάθουμαι* ἔπρεπε νὰ πεῖ. Ἀλλοῦ ἀντὶ *συντροφιά*, λέει *κουμπάνια*. Μὰ γιὰτί, γιὰτί; Ἀντὶ *φώκια*, λέει *φώκα* κι ἕνα σωρὸ τέτοια τοῦ χαλοῦν τὸ ἔργο.

Μὰ καὶ μ' ὅλα αὐτὰ, ξαναλέμε, τὸ ἔργο ἔχει πολλὰ προτερήματα. Ὁ κ. Κόντογλου δείχνει πῶς ξέρει νὰ συνθέσει καὶ προπάντων πῶς ξέρει νὰ παρατηρήσει καὶ νὰ σκεφθεῖ.

Βιβλίον γιὰ μπεμπέδες. Ἐκυκλοφόρησε τελευταῖα ἕνα βιβλίον μὲ

τὸν φουσκωμένον τίτλον: *Ἡ ποίηση στὴ ζωὴ μας*, ἀπὸ τὸν κ. Γιάννη Ἀποστολάκη. Ὁ συγγραφέας τοῦ μὲ γλῶσσα χοντροφτιασμένη καὶ ἀκαλαίσθητη, τοῦ προστά τῆς ἡ γλῶσσα ἡ Ψυχαρική γίνεται ὄνειρο, πλέκει ἕνα πλατὺ ἐγκώμιον στὴν *ἄρρηση*. Κι ὕστερα μὲ βρισιῆς, μὲ ἀφροίσματα, μὲ κίτρινον πάθος τοῦ φτάνει σὲ ὑστερισμὸ, μὲ Καίτσειρη, ἢ γιὰ νὰ εἶμαστε πρὸς συγχρονισμένοι—μὲ Μουσουλινικὴ ἀνταρσία, —χωρὶς νὰ ξέρει τὸ «γιατί» καὶ χωρὶς νὰ μπορεῖ, ἔστω καὶ σοφιστικὰ νὰ μᾶς πεῖ τὸ «γιατί» βρίθει τὸν Κάλβο, τὸν Παλαμᾶ, τὸν Πάλλη, τὸν Ψυχάρη, τὸ Ροῖδη, τὸ Γαβριηλίδη, τὸ Σκληρὸ, τὸν Πορφύρα, τὸ Γρουπάρη καὶ ὅλη μὲ μιὰ λέξη τὴ νεοελληνικὴ ἐκδήλωση. Μὲ μιὰ θεωρία τοῦ στήνει στὸ ἄτυχο κρανίον τοῦ περὶ ὑποκειμενισμοῦ καὶ ἀντικειμενισμοῦ καταφέρνει καὶ ἐξηγεῖ τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς! Στὸ νέον αὐτὸν ἀλχημιστὴ μόνον ὁ Σολωμὸς βρίσκει χάρη. Γιὰτί λέει εἶνε ἀντικειμενικός, ἀλλὰ δὲν τὸν παραδέχεται σὲ ὅλα καὶ αὐτὸν, γιὰτί τότε θ' ἀναγκαζόταν νὰ θαυμάσει καὶ τὸν ὑποκειμενικὸν ἐκεῖνον Μπαῦρον τοῦ ἐθαύμαζε καὶ ὁ Σολωμὸς.

Κι ἀπ' ὅλο τὸ ἔργο πάλι τοῦ Σολωμοῦ ἐκεῖνον τοῦ τὸν θαμπώνει εἶνε ἡ μοναδικὴ πρόζα του—ὁ *Διάλογος* του. Κι αὐτὸ, γιὰτί ἐκεῖ μέσα γίνεται κουβέντα γιὰ γλῶσσα. Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα! Νὰ, τί συγκινεῖ ἰδιαιτέρως τὸν καθυστερημένον συγγραφέα τοῦ παρδαλλοῦ αὐτοῦ βιβλίου. Κι ἔτσι προδίδεται ὁ δάσκαλος.

Φαντάζεται τώρα κανεὶς τί μπορεῖ νὰ μᾶς πεῖ γιὰ τὴν ποίηση τοῦ Σολωμοῦ ἕνας δάσκαλος τοῦ χωρὶς τὴ δημοτικὴν θὰ εἶταν τὸ πολὺ, πολὺ καὶ αὐτὸς ἕνας ἄλλος κ. Ἀνθέμιος.

Ἄχ, δημοτικὴ, δημοτικὴ! Πόσους σπουδαίους ἄντρες μᾶς φώτωσες στὴ ράχη μας! Κι ὅμως θὰ βεθεθῶν διάφοροι μπεμπέδες τῆς σκέψης τοῦ θὰ πέσουν θύματα τοῦ σπουδαίου ἄντρα. Ἦδη βροθήκε ἕνας. Ὁ γνωστὸς ἀρχιμπεμπὲς τῆς «Πολιτείας».

Ὁ κ. Φί καὶ Πί σ' ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα φύλλα τῆς «Πολιτείας» μεταβάλλει τὸν κ. Καβάφην εἰς Ἐξαρχόπουλον. Μυστήρια πράγματα. Ἐμεῖς ἐνομιζαμε ἀπειναντίας πῶς αὐτοὶ οἱ δύο ἄνθρωποι, δηλαδὴ ὁ κ. Φί καὶ Πί καὶ ὁ κ. Καβάφης εἶτανε πλασμένοι νὰ συνεννοηθοῦν μεταξύ των ἐνόσω μεταχειρίζονται τὰ ἴδια καὶ ἀπαράλλαχτα μέσα γιὰ νὰ θορυβήσουν, ὁ ἕνας μὲ τίς ἰλαροτραγικῆς κριτικῆς του καὶ ὁ ἄλλος μὲ τοὺς *σόνιν* (sic) στίχους του. Πῶς γελιέται κανεὶς σ' αὐτὸ τὸν κόσμον! Ὅμως ὁ κ. Φί καὶ Πί σὺν πολὺν καὶ ἀπὸ πολὺν καιρὸ ἐπικαλεῖται τίς καταρατικῆς. Τί νὰ συμβαίνει ἕρα γι;

Νέστωρ

Ἐνας μεγάλος σοφὸς εἶνε καὶ ἕνας στενοκέφαλος.

Νίτσε

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ο «*Ὁρθρος*» στήν ἐπιθυμία του νὰ δώσει τὴν ἡγὼ ὅλης τῆς καλλιτεχνικῆς κίνησης ποῦ γίνεται στήν ἐλεύθερη κι αὐτρωτὴ Ἑλλάδα καθὼς καὶ στὶς παροικίαις τῆς θὰ παρακολουθεῖ ἀπὸ κοντὰ καὶ θὰ μιλεῖ στοὺς ἀναγνώστες του γιὰ ὅτι ἄξιο προσοχῆς συναντᾷ χωρὶς καμμιά ἀποκλειστικότητά καὶ προπάντων χωρὶς καμμιά ὑστερόβουλη σκέψη. Τὴν ἐπισκόπησέ του αὐτὴ τὴν ἀρχίζει ἀπὸ σήμερα.

Τὸ «*Ἐλεύθερο Βῆμα*» μεταξὺ τῶν ὀλίγων ἀνεκδότων ποιημάτων ποῦ ἐδημοσίεψε τελευταῖα, ἐδημοσίεψε καὶ τὸ παρακάτω σονέττο ἐνὸς ἀγνώστου νέου ὑπὸ τ' ἀρχικὰ ψηφία Δ. Χ. Α. Τὸ σονέττο αὐτὸ εἶνε ὠραῖο κι ἀξίζει νὰ τὸ περισυλλέξουμε γιὰ νὰ τὸ σώσουμε ἀπ' τὴν ἀφάνεια. Κλείνει στοὺς δεκατέσσερους στίχους του ἓνα ἀσθενικό, μὰ συμπαθητικὸ ἀντίπαλο τῆς ἠρωϊκῆς τραγωδίας τῆς Φυλῆς ποῦ οἱ ξενόπληκτοι ποιητῆς μας ἐπεριφρόνησαν καὶ περιφρονοῦν.

ΜΗ ΤΟΝ ΚΛΑΨΕΙΣ . . .

Μὴν τὸν κλάψεις ἐκεῖνον ποῦ θ' ἀφήσει
τὴ ζωὴ μὲς στὴ μάχῃ σκοτωμένος.
Κλάψε ἐκεῖνον ποῦ πίσω νικημένος
μὲ ντροπὴ στὸ χωριὸ του θὰ γυρίσει.

Ὁ νεκρὸς, δυὸ φορές λευτερωμένος,
μοναχὸς, στὰ χωράφια θὰ σαπίσει
καὶ τριγύρω του ὁ κάμπος θεν' ἀνθίσει
δυὸ φορές, ἀπ' τὸ αἶμα ποτισμένος.

Κλάψε μόνον ὅπου ὄψη ἀγαπημένη
δὲ θενᾶρθεῖ τὰ μάτια νὰ τοῦ κλείσει,
καὶ μὲ θρηγὸ σιγὴ νὰ τὸν ὀμιλήσει.

Κι ὡς νὰ λυώσει, φορὸν θεν' ἀπομένει
στὰ θολὰ του τὰ μάτια — σφοδρά του, —
ἢ στερνὴ ὀπτασία τοῦ θανάτου.

Ὁ «*Ἐλεύθερος Λόγος*» τὸ «*Ἐλεύθερο Βῆμα*» ἢ «*Πατρίς*» καὶ τὸ λαϊκὸ περιοδικὸ «*Πανελλήνια*» ἐδημοσίεψαν καὶ δημοσιεύουν συνεντεύξεις μὲ παλαιοὺς καὶ νέους λογίους μας γιὰ τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Ὅσο ἐπιπόλαιες κι ἂν εἶταν καὶ εἶνε οἱ ἐρωτήσεις ποῦ τοὺς ἔθεσαν οἱ συνεντευξιαστές κι ὅσο πρόχειρες κι ἂν εἶταν οἱ ἀπαντήσεις ποῦ ἔδωσαν οἱ συνεντευξιαζόμενοι, μᾶς φαίνεται πῶς ἀξίζει τὸν κόπο νὰ τὶς ἐξετάσουμε, ὅταν τελειώσουν πιά, στὸ σύνολό των καὶ νὰ προσπαθήσουμε νὰ βγάλουμε κάποιον ἀντικειμενικὸ ὀλωσδιόλου συμπέ-

ρασμα, σχετίζοντάς τις καὶ μὲ κάποια ἄλλη ἀνάλογη ἔρευνα ποῦ ἔγινε τελευταῖα στὸ Παρίσι ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «*Γαλλικὴ Μοῦσα*.»

Ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια μᾶς ἤρθε τὸ τρίτο φυλλάδιο τοῦ νέου καὶ συμπαθητικοῦ περιοδικοῦ τῶν ἐκεῖ νέων «*Ἀργῶ*,» μὲ ὕλη καλὴ, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ξεχωρίζει τὸ «*ψωμί*» διήγημα τοῦ Πέτρου Ἀλήτη, ποῦ πέθανε κι' αὐτὸς τόσο νέος—εἰκοσιπέντε μόλις ἔτων—κι' ἄφησε σκορπισμένο τὸ ἔργο του ἐδῶ κι' ἐκεῖ. Τὶ μοῖρα ὀλέθρια γιὰ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα. Ἄλλοῦ ἓνα τέτοιο ἔργο θὰ εἶχε ἤδη σημαζεντεῖ σ' ἓναν τόμο γιὰ νὰ πύρει τὴν ὅποια του θέση στὴ φτωχὴ μας φιλολογία. Κι ἐπάρχουν ἐκεῖ μάλιστα κι ἐκδοτικὲς ἐταιρεῖες πλούσιες ἀπ' ἑαυτῶν καὶ ποῦ μαζεύουν καὶ τὴν πορὰ τῶν ἐδῶ φτωχῶν λογίων. Ἐπίσης δὲ «*Γαλαζογένης*» διήγημα τοῦ Ἀλήτη Ζαλίχα (γιατὶ κι ἐσεῖς ψευδώνυμο Ἀλήτης; Χάθησαν τὰ ἄλλα;) καλογραμένο. Μόνη κηλίδα τοῦ φύλλου αὐτοῦ τῆς «*Ἀργῶς*» βρῖσκομε τὸ ποίημα—ποῦ βάζει, πρωτοσέλιδο μάλιστα—τοῦ κ. Καβάφη, γνωστοῦ ἤδη ἀπὸ τὴ «*Μοῦσα*» τῆς Ἀθήνας. Εἶνε ἀπὸ τὰ ποιήματα ἐκεῖνα ποῦ ὑποβάλλουν τὴν ἀναισχυντία. Ποιήματα Γραικίων.

ΞΕΝΗ ΚΙΝΗΣΗ

— Στὸ Παρίσι, τὴν πόλιν τῶν ὠραίων χειρονομιῶν, οἱ ζωγράφοι ἔχουν ἀπὸ χρόνια ἰδρύσει ἓνα βραβεῖο χρηματικὸ ποῦ τὸ ἀπονέμουν κάθε ἓνα ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα στὸν ἐκλεκτότερο ποιητὴ. Τῆ χρονιά αὐτὴ, διαβάζομε στὸν Παρισινὸ τύπο, ἀπενεμήθη στὸν ποιητὴ Πῶλ Βαλλερέ, τὸ συνεργάτη καὶ σύμβουλο τῆς «*Νέας Γαλλικῆς Ἐπιθεώρησης*.» Στὸ ἐρχόμενο φύλλο θὰ προσπαθήσουμε νὰ δώσουμε λίγες πληροφορίες γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Γάλλου ποιητῆ καθὼς καὶ τὴ μετάφραση μερικῶν στίχων του.

— Ὁ Ἀντρέ Καστανιού, ἓνας ἀπὸ τοὺς μεταφραστὲς τῶν ποιημάτων τοῦ ποιητῆ μας Σωτήρη Σκίπη στὸ γαλλικὸ καὶ ποιητῆς ὁ ἴδιος ἐκλεκτός, ἐξέδωκε τελευταῖα ἓναν τόμο ποιημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλο: «*Οἱ Τέσσερες Ἐποχές*» γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ Παρισινὸς τύπος ἀφιερώνει ἐνθουσιώδη σημειώματα καὶ ἄρθρα.

Ὁ Ἀντρέ Καστανιού εἶναι γνήσιος νεοκλασικὸς, κι ἡ τέχνη του ἢ ταξιδεμένη ἀπὸ τὶς Μπαλλάντες τοῦ Βιγιόμ καὶ τὴν Πλειάδα, διαβαί-

νει ανάμεσα από τις «Στροφές» του δικού μας Μορεάς κι ἀράζει ἀ μιὰ ἡσυχὴ φελοῦκα στὶς ὄχθες τοῦ Σηκουάνα, μπροστὰ στὸ πλῆτρυρα γουδημένο «Νησί τῆς Γαλλίας» ποῦ φέρνει ἀπάνω του μνημεῖα θεία.

Δίνουμε ἐδῶ τὸ «Σηκουάνα» γιὰ δεῖγμα τῆς εὐγενικῆς τέχνης τοῦ ἀρχαιόπρεπου ποιητή.

ΣΗΚΟΥΑΝΑΣ

Ἡ μέρι γελῶντας στήν πόλη περνά
σιλιανή καὶ λαθραία σάν ὄσμα πουλιού.
Ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀγάπη πόσο εὐχολοε μοιάζουν,
σ' αὐτὸ τὸ ἀνοιξιάνικο προῖ ποῦ γελᾷ
στὶς ἄκρες τοῦ πράου νεροῦ.

Ἀνάλαρο, γκριζο, ξανθὸ καὶ γαλάζιο
μὲ τοὺς ὀβελίσκους, τοὺς πύργους του ἐκεῖ,
σάν πλοῖο μεγάλο, σάν πλοῖο θρυλικό,
ὄργο τὸ νησί προχωρεῖ. *)

Ἡ γέφυρα ἡ ἀρχαία, τὸ Λούβρ τὸ πελώριο
ὁ Ἅγιος Λουδοβίκος, πῶ πέρα στὸ βάθος...
Παρίσι ἡ ὀμορφιά σου χυμένη -- γιὰ ἰδέε! --
εἶν' ὅλη στὶς ὄχθες σου αὐτές.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ὁ «Ὁρθρος» ἀναγγέλει κάθε νέο ἔργο ποῦ δύο ἀντίτυπά του θὰ ποστέρονται στὴ σύνταξη τ υ.

Ὁ «Ὁρθρος» θὰ κρίνει στὰ ἐρχόμενα φύλλα του πολλὰ ἀπὸ τὰ περακάτου βιβλία:

«Μπροσσός» τοῦ Ἀλ. Πάλλη. Βιβλιοπωλεῖον Γανιάρη, Ξανατύπωμα ἀπὸ τὸ «Νουμᾶ».

Ἔρμος Κόσμος. Διήγημα Γιάννη Βλαχογιάννη. Ἀθήνα 1923.

Παλιὲς καὶ Καινούργιες Ἰδέε. Α. Σκουφοπούλου, Ἰατροῦ, Πόρτ Σάιτ. Ἐκδ. Γραμματίων, Ἀλεξάνδρεια 1923.

Ἀμαρτωλά. Μιχ. Α. Ροδᾶ. Ἐκδ. «Φιλολογικῆς Κυψέλης» Ἀθῆναι 1928.

Θυσία. Ρόμου Φιλύρα, 1919-1923.

Ἡ Νύχτα τ' Ἀϊ-Ἰ λισπι. Δραματικὴ Σηηνή. Βασιλείου Ἡλιάδου. Ἀθῆναι 1923.

Ἀνὸ Ἀγάτες. Βέλμου. Καλλιτεχνικαὶ Ἐκδόσεις, Μηνᾶ Πεσματζόγλου, Ἀθῆναι 1923.

*) Τὸ νησί ἢ νηοὶ τῆς Γαλλίας, ὅπως τὸ ὀνομάζουν εἶναι ἀνάμεσα στὸ Σηκουάνα ποταμὸ καὶ αὐτοῦ εἶνε ἡ παλιὰ πόλη τοῦ Παρισιῦ, αὐτοῦ τὰ παλιὰ μνημεῖα, αὐτοῦ καὶ ἡ Παναγία τῶν Πορισίων.

Πρωτοβρόχια. Διηγήματα, Βελ. Φρέρη. Ἐκδοσι περιοδικοῦ «Ἐσπερος» Σύρα.

Ἀνοιξιάντικο Ἀεράκι. Ποιήματα. Βασίλη Ρώτα Gorlity 1923.

Δημοκρατία καὶ Ἐκλογικὸν Σύστημα. Ἀλεξ. Παπαναστασίου. Ἐκδοτικὸς Συνεταιρισμὸς Ὁ Προμηθεὺς. Ἀθῆναι 1923.

Πολεμικὰ Φύλλα. Κώστα Μπισσηλίδη. Ἀθῆναι 1923.

Τοῦ Χάρου ὁ Χαλασμός. Πεζὴ Σάτυρα. Γιάννη Βλαχογιάννη. Ἀθῆναι 1933.

Τραγούδια τοῦ Σύδαμπου. Κώστα Α. Ἀθανασιάδη. Ἐκδ. Ι. Ν. Σιδέρης. Ἀθῆναι.

Ἔθνος καὶ Γλώσσα. Δημ. Γληγοῦ. Ἀθήνα.

Κωστής Παλαμᾶς. Τὸ ποιητικὸ ἔργο του: Ἡλία Π. Βουτιερίδη.

Ἀνὸ Φωτιές. Τρίπρακτο δράμα. Χατζηποστόλου.

Ἐγκόλπια. Ποιήματα Ν. Πετμεζᾶ (Λαύρα). Ἐκδότης Ι. Ν. Σιδέρης, Ἀθῆναι.

Ὁ Ὀρθρος τῶν Βωδιῶν-Διωγμένη Ἀγάπη: Δημ. Βουτυρά.

Ἐξάστιχα. Μιχ. Πετροῖδη.

Βιβλία ποῦ θὰ ἐκδοθοῦν σὲ λίγο:

Τὰ Χρυσᾶ Κύπελα. Ποιήματα. Αἰμιλίας Στ. Δάφνη. Ἐκδοσι Ι. Ν. Σιδέρη.

Τὰ Μαϊστράλια. Ποιήματα. Σπύρου Παναγιωτοπούλου.

Νύχτα Βαρχείας καὶ ἄλλα διηγήματα τοῦ Πόε, μεταφρασμένα ἀπὸ τὸ Στελ. Μαράτο.

Ἀρχοντικά καὶ ἄλλα ποιήματα. Φώτου Γιοφύλλη. Ἐκδότης Ι. Ν. Σιδέρης.

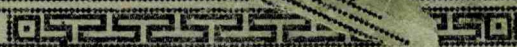
Ὁ «Ὁρθρος» σὲ ἐρχόμενα φύλλα του θὰ ἀφιερῶσει κριτικὰ καὶ βιογραφικὰ σημειώματα γιὰ τοὺς ξεχωριστοὺς λογοτέχνες ποῦ χάσαμε τὰ τελευταῖα χρόνια: Κώστα Χατζόπουλο, Ἰω. Κονδυλάκη, Ἀντρέα Καρκαβίτσα, Κώστα Θεοτόκη, Ἀργύρη Ἐφταλιώτη.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΛΑΘΗ

Ὁ βορ καὶ ὁ τελευταῖος στίχος τοῦ ποιήματος Δρίβα πρέπει τὰ διαβαστεῖ ὡς ἐξῆς:

Στὸν πορφύρο τῆς Ἀττικῆς ἐσπέρας.

Σκουάνα, τ
· άπάνο τ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ

“ΚΑΜΠΑΝΗΣ & ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ,,

ΓΡΑΦΕΙΑ:

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ:

ΗΠΕΙΡΟΥ 24

ΑΘΗΝΑΙ

ΑΔΙΤΣΗΣ 2

ΤΜΗΜΑΤΑ:

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ

ΧΑΡΤΟΤΕΧΝΕΙΟΝ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ

ΤΕΛΕΙΟΤΑΤΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΑΝΑΓΛΥΦΟΤΥΠΟΥ

